

חוברת

דף השבוע

מסכת נדרים חוברת ה

דף י"ט

קונטרס מלא מראי מקומות חשובות על כל דף ודף
כדי לסייע את הלומדים החשובים של מסגרת 'דף השבוע'

ויש בה חמשה חלקים:

- א **עזר ללימוד הר"ן** - להדגיש החלק שבדברי הר"ן שהם פירוש על הגמ'.
- ב **קושיות פשוטות** - ליישב קושיות פשוטות אשר יתקשה בהם הלומד.
- ג **עומק הדף** - להעמיק קצת בגמ' ובפירוש הר"ן על פי גדולי המפרשים.
- ד **הלכות הדף** - נידונים חשובים בהלכה היוצאים מלימוד הגמ'.
- ה **סוגיית הדף** - בכל דף נערכה סוגיא שלימה אחת עם העתקת מראי מקומות.

דבמתניתין הגדר ודאי והבא הגדר ספק וי"ל דה"ק רבי שמעון אוסר אלמא אפילו בגדר ספק מספק נזיל לחומרא כ"ס בבתניתין שהגדרו הוי ודאי גדר שתופסין חומר משמעותי:
מצי למיפרד דתני כדריא סתם תרומה מהדרה אסורה בלא שום דיוק וי"ל דסתם תרומה ביהודה הוי כמו ודאי כיון שהם סמוכים כ"כ לירושלים פשיטא דרעתו לאסור אבל בגליל

**עין משפט
נר מצוה**

בז' א' מ"ח פ"ג מהל' מכות
הלכה י:

פניני רש"י

נזיר שמשון ע"י מלך
קיבל נזירות עליו והוא אף
לו שאלה נלוו שאלמנה
הוא:

(ר"ן מכות כז)

א"ל אי תניא **תניא**
...ואנן תמריה וחרר אני
ז...

(תניא י:)

תוספות

על ספיקו לא מצי מנלה
וא"ת אמאי לא מצי מנלה כ"א
עולות ושלמים ויתום בנודה
ויגלה ליהם ואי משום חטאת
דנזיר על מנלה בנודה מ"מ מצי
לגלה על חטאת ועל השלמים
כלא חטאת בדאמר בנזיר אם
גילה בחדא משלשין יא י"ל
מ"מ לא מצי מנלה כהלכת
על ב"ז בהמות חטאת עולה
שלמים דאין חטאת באה
בנודה והלכין אין יכול להביא
על גמא ור"י פירש דלא מצי
לגלה משום דעבר הקפה
ובאמר דאמר דהקפה כל הראש
שמה הקפה דמספק אינו יכול
לדחות לאו דהקפה הלכך הוי
ספיקו חמור מורא הלכך לא
מחיות נפשיה בספיקא אבל
במחיותין בנדרים אין ספיקו
חמור מורא:

א"ל לא תניא בשום מקום
שחייב רבי יהודה בהרבה שנים
שמשון אם יש בכ"ז פאה כור:
רב אשי אמר ר' יהודה
נזירות דכ"ז דרש ר' יהודה
לאו טעמא בשום דאין אדם
מכניס עצמו לזר שספיקו
חמור מורא אלא רבי יהודה
משום דר' טרפון הוא דבלי
הפלאה וטעמא משום
דמספיקא לא מנעבד נפשיה

ול"ז דאם בפרק בית
דנזיר (ק' נ) מוכח בהרא
דברי יהודה דרבי ר' יהודה
דר' יהודה משום דר' טרפון
לכ"ז דה"ק הוה דנזיר שמשון
דפליג ר' יהודה לאו רבי
יהודה אליבא דנפשיה רבי
דודאי מורא רבי יהודה גבי
נזיר שמשון כיון דאין ספיקו
חמור מורא אלא ר"י משום
דב' טרפון הוא דבני הפלאה
ופריך מאי אריא נגבד ואם
חמור מורא דנזיר שמשון מאי
כמלתא דנזיר שמשון לא תני
נגבד וי"ל דס"ל דבדייתא
במלתא דנזיר שמשון תני נגבד
להודיע כח דרש וכו' וא"ת
ההניח לפי קמא דרב אשי
אבדייתא דלפני קמא דקתני בה
נזיר שמשון אלא לפירוש שני
דרב אשי אבדייתא דקתני נזיר
שמשון קמא אי"כ הוי מיידי
בה דרש דאמר ר' ריש פיר
נזיר (ק' ז) האומר ר' ריש
שמשון לא אמר כלום וי"ל
דבדייתא דקתני והנחית נזיר
שמשון לא קתני בה נזיר שמשון
בספיקא א"ע דספיקא חמור מורא ונחית נזיר שמשון
כ"י טרפון בקראמר רב אשי:

ימ:

ר"ן

הנחה על הספק: אמר ר' יצחק נזיר עולם מאי. דהא ברייתא דא"ל
יש בכ"ז פאה כור סתמא תניא ויש במשמע אפילו נזיר עולם
ואפ"ה שרי רבי יהודה א"ע"פ ספיקו חמור מורא דהא ודאי נמי לא
מצי מנלה: **הריני נזיר שמשון** מאי. דאפי' ודאי לא מצי מנלה

כתער: א"ל לא תניא. דסתמא לא
משמע נזיר שמשון: **והתניא** נזיר
שמשון. דאיכא ברייתא דתנא כהדאי
ד' יהודה מתיר באומר הריני נזיר
שמשון אם יש בכ"ז פאה כור
וא"ל ומנא שנגבד: **אי תניא** תניא.
הולך ידענא לפירוקא דלא תפסי אהיהא
דאין אשאי גליל מכירין תרומת הלשכה
דמשמע ה' מכירין אסורין א"ל אי תניא
תניא ומרי תנאי אליבא דרבי יהודה:
אין אחד מזה נזיר במס' נזיר (דף
לז) תנן לה בשנים שהיו מהלכין בדרך
וראו אחד בזה כנגדן אחר אחד מהן
הריני נזיר שזה איש פלגני אומר חבירו
הריני נזיר שאני ר"ט אומר אין אחד
מהם נזיר ויהיב רבי יהודה משמיה
טעמא למילתיה לפי שלא נתנה נזירות
אלא להפלה כלומר שאין נזירות חל
הריני נזיר שזה איש פלגני אומר חבירו
הריני נזיר שאני ר"ט אומר אין אחד
מהם נזיר ויהיב רבי יהודה משמיה
טעמא למילתיה לפי שלא נתנה נזירות
אלא להפלה כלומר שאין נזירות חל
עד שיפרש אותה בלא שום תנאי
דכתיב כי יפליא דמשמע שיפרש
ולא שיקבל אותה על הספק הלכך
ברייתא דהאומר הריני נזיר שמשון אם
יש בכ"ז פאה כור דלא הוי נזיר
בומה: **אלא להודיעך** כמו דר"ש

דא"ע נגבד וכו'. וכן תימא לימני
דכי אימא צעירה לאודיעך כמו דרבי
יהודה דכחא דהיתרא עדיף לימא דכיון
דטעמא משום דלא נתנה נזירות אלא
להפלה ליכא כחא דהיתרא טפי כי
אימא צעירה משנגבד או שאזכר אכל
השתא דנקיט לה נגבד אשמעין
ביותא דר"ש דלא חייס לנזירות

דבשלח ועוד דמצינא נפשיה לספיקא: **הא מכירין** אסורין אלמא
ספיקא לחומרא וכו'. הא דפריך מדיוקא דרישא לדיוקא דסיפא
ולא פריך מרישא לסיפא דרישא קתני סתם תרומה ציהא אסורה
אלמא ספיקא לחומרא וסיפא קתני סתם חרמים ציהא מותרין
אלמא ספיקא לקולא משום דה"ל לדחויי דלמא לעולם ספיקא
לקולא ורישא היינו טעמא משום דציהא מפי שיהי רגילין הדבה
בתרומת הלשכה לא היו קורין לתרומת הגורן תרומה סתם אי
נמי לאידך גיסא דלעולם ספיקא לחומרא וסיפא דקתני סתם
חרמים ציהא מותרין היינו טעמא דמנחם שהיו כהנים הדבה
מזויין ציהא רוב חרמיהן היו להגיס לא הוו קרי למרס נזיה
ספיקא סתם אלך דיוקא דרישא לדיוקא דסיפא קשיא: **אמר אביי**
תרם רבי אלעזר ברבי צדוק היא. דמתני' תרי תנאי היא רישא
רבי יהודה דס"ל ספיקא לחומרא ולדידיה אין ה"ע דסתם חרמים

נזירות אלא להפלה. דבעינן בשעת שנדר שיהא יודע אי הוי נזיר
אריא נגבד. אפילו אימיה צעירה נמי כיון דבשעת הנדר לא הוי צירי ליה דלא הוי ידע אי הוי ציה מזה כור א"ע דהוא אפשר
למודין: **אלא להבי תניא נגבד** או **אבד להודיעך** כמו דר' שפעון. דאמר א"ע דנגבד דלא אפשר למודין קאמר ר' שמעון: **הא מכירין**
אסורין. א"ע דמספקא לן אי מתרומת הלשכה קאמר אי מתרומת הגורן: **אלמא ספיקא לחומרא.** להכי פריך מקסיפא [וא"ע ג']
דמרישא [נמי] איכא למיפריך דקתני ר' יהודה אומר סתם תרומה ציהא אסורה אלמא ספיקא לחומרא אלא קמ"ל דכין רישא
וכן סיפא קשיא לאידך רישא וסיפא להכי פריך דסיפא לסיפא: **ר' אלעזר ברבי צדוק** אומר סתם חרמים בגליל **אסורין** לפי
שאין מכירין אלא חרמי שמים. הא אם היו מכירין חרמי כהנים נמי סתמן מותר דספיקא לקולא ורישא ר' יהודה וסיפא ר' אלעזר:
מתני'

ספיקא לקולא הוה ומצי לאוקמייה מתני' דספק נזירות להלך נמי כותיה: ר"י אומר סתם תרומה ביהודה אסורה וריא ברבי צדוק סבר דאין ספיקא
אל בגליל אין מכירין תרומת הלשכה אבל מכירין הם חרמי כהנים ואפי"ה חרמים שלהם אסורים וריא ברבי צדוק סבר דאין ספיקא
הוי מכירין היא ספיקא להלך כמו ביהודה דמתני' לפי שסבירין שחיתו:

ואלו מותרין פרק שני נדרים

רש"י

הא מכירין אסורין. וא"ע דבסתם נדר וספק אי בתרומת הלשכה
אי בתרומת הגורן דמעיל איניס נפשיה לספיקא דלמרינן על דעת
תרומת הלשכה נדר: **גבי ברי.** להכי מתיר ר' יהודה: **קסבר לא**
מעיל איניס וכו'. וכיון דספיקו חמור מורא ודאי לא מעיל נפשיה
באותה ספיקא לחומרא אלא על דעת

כן ודאי נדר שם הכרי צעין דמשכח
ליה אם יש שם מזה כור דליהוי נזיר
דדיניה אכל לא משכח ליה צעין דליהוי
נזיר מספיקא לחומרא לא דגבי נזיר
מספיקא הוי מותרא יותר מודאי:
דאילו [גבי] נזיר ודאי. איכא הא
קולא דלסוף נזירותו מנלה ומביא
קרבנו ונאכל ואילו ספק נזירות דנגבד
הכרי לא מצי מנלה לפי שאני מנלה
אלא על קרבן והא לא מצי לאיתויי
קרבן דלמלא לא נזיר הוא וקא מייתי
חולין לעולם הלכך לא מעיל נפשיה
בהאי ספיקא אכל גבי תרומה אסורין
מעיל נפשיה לספיקא דאפי' אסורין
תרומת הלשכה מספיקא לא הוי טפי
חמורה [ספק יותר] מודאי (יותר)
אם אומר דפירוש הכי עלי בתרומת
הלשכה: **אמר האי הריני נזיר עולם.**
אם יש בכ"ז פאה כ' כור דהכא ליכא
למימר ספיקו חמור מורא דאפילו
ודאי דמדד הכרי ויש ב' כ' כור לא
יתגלה לעולם מאי איכא למימר אמאי
לא מעיל נפשיה לספיקא: [נזיר עולם
נמי]. אפילו איכא דלמך הריני נזיר
עולם הוי נמי ספיקו חמור מורא
דאילו נזיר עולם ודאי הכדי עליו
שעריו מיקל כמעט מביא ג' בהמות
חטאת ועולה ושלמים כדן נזיר ואילו
ספק נזיר עולם לא מצי לאיתויי
קרבן דשמה לאו נזיר הוא: **אמר**
הריני נזיר שמשון. דלא מנלה לעולם

כלל מאי איכא למימר אמאי רבי יהודה מותר לא ליכא
למימר דספיקו חמור מורא: **אמר ליה לא תניא.** לא אשכחן שום
ברייתא דקתני הריני נזיר שמשון (ג') דליתיה כלל וכי אמר הריני
נזיר שמשון ליתחול עליה נזירות כלל משום דשמשון לא ילא נזירות
מפיו דהא הוה מטמא למתים כי הוה קטיל להו הלכך לספיקא
לא עייל נפשיה: **והתניא נזיר שמשון.** (ט) שאומר הריני נזיר
שמשון הרי הוא נזיר שמשון ואינו מיקל כמעט למתים כשמשון:
אי תניא תניא. אי משכחת ברייתא תניא דאיכא לתרוי הכי משום
הכי מתיר ר' יהודה דלא מעיל איניס נפשיה לספיקא וליכא למימר
דכ"ז יהודה: **רב אשי** אמר ר' יהודה. ברייתא דכרי דמתיר רבי יהודה
בספק נזירות ר' יהודה משום ר' טרפון היא: **אין אחד מזה נזיר**
שנים שהיו עומדים ואמר אחד הריני נזיר אם זה איש פלגני שכל
כנגדו ואידך אמר הריני נזיר אם אינו הוא: **אין אחד מזה**
נזיר. האילן ובשעת הנדר לא היה צריך לומר מזה: **אלא להפלה:** **מאי**
אריא נגבד. אפילו אימיה צעירה נמי כיון דבשעת הנדר לא הוי צירי ליה דלא הוי ידע אי הוי ציה מזה כור א"ע דהוא אפשר
למודין: **אלא להבי תניא נגבד** או **אבד להודיעך** כמו דר' שפעון. דאמר א"ע דנגבד דלא אפשר למודין קאמר ר' שמעון: **הא מכירין**
אסורין. א"ע דמספקא לן אי מתרומת הלשכה קאמר אי מתרומת הגורן: **אלמא ספיקא לחומרא.** להכי פריך מקסיפא [וא"ע ג']
דמרישא [נמי] איכא למיפריך דקתני ר' יהודה אומר סתם תרומה ציהא אסורה אלמא ספיקא לחומרא אלא קמ"ל דכין רישא
וכן סיפא קשיא לאידך רישא וסיפא להכי פריך דסיפא לסיפא: **ר' אלעזר ברבי צדוק** אומר סתם חרמים בגליל **אסורין** לפי
שאין מכירין אלא חרמי שמים. הא אם היו מכירין חרמי כהנים נמי סתמן מותר דספיקא לקולא ורישא ר' יהודה וסיפא ר' אלעזר:
מתני'

ספיקא לקולא הוה ומצי לאוקמייה מתני' דספק נזירות להלך נמי כותיה: ר"י אומר סתם תרומה ביהודה אסורה וריא ברבי צדוק סבר דאין ספיקא
אל בגליל אין מכירין תרומת הלשכה אבל מכירין הם חרמי כהנים ואפי"ה חרמים שלהם אסורים וריא ברבי צדוק סבר דאין ספיקא
הוי מכירין היא ספיקא להלך כמו ביהודה דמתני' לפי שסבירין שחיתו:

ספיקא לקולא הוה ומצי לאוקמייה מתני' דספק נזירות להלך נמי כותיה: ר"י אומר סתם תרומה ביהודה אסורה וריא ברבי צדוק סבר דאין ספיקא
אל בגליל אין מכירין תרומת הלשכה אבל מכירין הם חרמי כהנים ואפי"ה חרמים שלהם אסורים וריא ברבי צדוק סבר דאין ספיקא
הוי מכירין היא ספיקא להלך כמו ביהודה דמתני' לפי שסבירין שחיתו:

סיכום על החלק שבר"ן שהוא פלפול ולא פירוש:

הר"ן מקשה, למה מביאה הברייתא ציור של ספק להודיעך כמו דר"ש דמתיר אף בזה, דכחא דהיתרא עדיף, ועיי"ש בר"ן מה שתייר.

הר"ן מקשה על קושיית הגמ', אמאי מקשינן ר' מנחם דיוק, הא לכא' יש סתירה גלויה, דברישא קתני סתם תרומה ביהודה אסורה, אלמא ספיקא לחומרא,
ואילו בסיפא קתני סתם חרמים ביהודה מותרין, אלמא ספיקא לקולא. ועיי"ש מה שתייר הר"ן.

קושיות פשוטות

דף יט.

גמ', אימא סיפא ספק בכורות וכו'

קשיא:

קשה, מה היא הקושיא מבכור, הא קדושת בכור באה מאיליה ולא על ידי אדם, ולא שייכא בה הסברא דלא מעייל איניש נפשיה לספיקא, וכן מתרצת הגמ' עצמה בסמוך, אך מ"מ קשה, מה היתה ס"ד דגמ' להקשות מבכור.

תירוץ:

הרשב"א (ד"ה במאי) תירץ, דאין הכי נמי, קושיית הגמ' מבכור לא קשה מידי, ולא בדוקא נקט לה, ועיקר קושיית הגמ' היא מה שמקשה הגמ' בסמוך מספק טומאת משקין. [וע"ע במנחת שלמה (ד"ה אימא), בטל תורה (ד"ה אמאי), ובאילת השחר (ד"ה אמאי), שתירצו הקושיא באופן אחר]. [וע"ע בדברינו בעומק הדף].

גמ', ספק משקין ליטמא טמא לטמא אחרים טהור

קשיא:

קשה, מה הוא החילוק בין ליטמא, דהיינו לגבי טומאת עצמן, דאזלינן בספיקא לחומרא, ובין לטמא אחרים, דאזלינן בספיקא לקולא.

תירוץ:

רש"י במסכת פסחים (טז. ד"ה ספק) ביאר החילוק, דטומאת עצמן של משקין היא מדאורייתא, ולכן אזלינן בספיקא לחומרא, דספיקא דאורייתא לחומרא, משא"כ לגבי לטמא אחרים, דהיא רק טומאה דרבנן גבי משקין, ולכן אזלינן בספיקא לקולא, דספיקא דרבנן לקולא.

גמ', העיד יוסי בן יעזר איש צרידה על איל קמצא דכן

קשיא:

קשה, למה קתני לשון 'דכן', שהוא לשון של טהרה, הרי הנידון באיל קמצא הוא לגבי איסור והיתר, ולכאורה הו"ל למימר בלשון 'מותר'.

תירוץ:

השיטתם (ד"ה אלא אי קשיא) הביא בשם הרי"ף לתרץ, שכיון דכתיב בקרא איסור אכילת חגבים בלשון 'טמא' (דברים יד, יט), לפיכך נקטה גם התנא לשון טומאה וטהרה לגבי אכילת חגבים. [וע"ע בספר בית האוצר (להג"ר יוסף ענגיל, כלל קכט ד"ה וע"ע) שביאר הדבר באופן אחר].

גמ', לשמואל דאמר דכן מלטמא אחרים

קשיא:

קשה, היאך מפרש שמואל לשונו של ר' אליעזר 'אין טומאה למשקין כל עיקר', שלכאורה משמע להדיא דאין בה טומאה כלל [מדאורייתא].

תירוץ:

התוס' במסכת פסחים (ז. ד"ה בשלמא) תירצו, דדברי ר' אליעזר קאי על שיטת ר' שמעון דמובא לעיל מזה בתורת כהנים, דר' שמעון מחלק בין כלים לאוכלים, דמשקין מטמאין רק אוכלים [מדאורייתא] ולא כלים, ועל זה אמר ר' אליעזר, 'אין טומאה למשקין כל עיקר', דהיינו בין לטמא אוכלים ובין לטמא כלים, אבל לענין ליטמא בעצמן לא דיבר ר' אליעזר כלל.

גמ', ורמינהי ר' יהודה אומר סתם תרומה ביהודה אסורה וכו'

קשיא:

קשה, מדוע לא מתרצת הגמ' בפשיטות, שיש לחלק בין נזירות, שהוא בגופו, ובזה י"ל אין אדם מעייל גופו לספיקא, לבין סתם תרומה, שהוא בממונו, ובזה י"ל אדם מעייל ממונו לספיקא, וכמבואר בגמ' לעיל (יח). שיש סברא לחלק בין גופו לממונו.

תירוץ:

התוס' הרא"ש (ד"ה ורמינהי) תירץ, דע"כ עיקר שיטת הגמ' היא שאין לחלק בין גופו לממונו, דאל"כ היאך מקשה הגמ' בתחילת הסוגיא סתירה בין מתני' דנדרים לבין המשנה דנזירות, הלא נדרים הוי ממונו ונזירות הוי גופא, אלא ע"כ מוכח דעיקר שיטת הגמ' היא שאין לחלק ביניהם.

דף יט:

גמ', ועל ספיקו לא מצי מגלח

קושיא:

קשה, הרי יש לו עצה פשוטה לגלח, שיוכל לקבל על עצמו עוד נזירות, וזה בודאי תחול עליו, ועל ידי זה יוכל להביא כל קרבנות נזיר ולגלח בלא שום ספק.

תירוץ:

בשיעורי ר' דוד (אות קעו) ובמנחת שלמה (ד"ה כל) תירצו, דאין הכי נמי יכול לעשות כן, אבל מ"מ אין אדם רוצה להכניס עצמו לספק נזירות, כיון שיצטרך לחפש אחר עצות ותחבולות כדי לגלח, ועדיף לו להיות נזיר ודאי ולא יצטרך לשום עצות ותחבולות. [ועי' היטב בתוס' במסכת נזיר (ח. ד"ה שיהא) שתירצו כע"ז, וע"ע בתוס' הרא"ש (ד"ה ועל ספיקו) שתירץ באופן אחר].

גמ', ועל ספיקו לא מצי מגלח

קושיא:

קשה, הרי יש לו עצה פשוטה להינצל מן הספק, שיוכל לילך אצל חכם ולהתיר נזירותו.

תירוץ:

בחי' חתם סופר (ד"ה כל) תירץ, שאנו דנים אם מתחילה בשעת קבלת הנזירות ירצה אדם להכניס עצמו לספק נזירות, והרי א"א לומר שמתחילה בשעת קבלת הנזירות האדם סומך על כך שלבסוף יתיר נזירותו, שאם דעתו היתה מתחילה להתיר הנזירות, א"כ למה קיבלה עליו מתחילה. [ועיי"ש עוד בחת"ס שתירץ גם באופן אחר, ויש להוסיף, שלפי דברי ר' דוד והמנחת שלמה המובאים לעיל, קושיא זו לא קשה מיד].

ר"ן (ד"ה ואילו, נדפס לעיל יט.), לפי שצריך לגלח על הבאת קרבנותיו ולא מצי לאתויינחו

קושיא:

קשה, למה לא פירש הר"ן בפשיטות, שאסור לגלח משום שאסור לכל איש לגלח ראשו, ורק לנזיר התירו התורה לגלח, וא"כ בספק נזיר אסור לגלח שמא אינו נזיר. [ועי' בתוס' (ד"ה על ספיקו) שהביאו בשם ר"י לפרש כן בכוונת הגמ', וקשה על הר"ן, למה לא פירש כן].

תירוץ:

השער המלך (הל' ע"ז פי"ב ה"א) תירץ, שהר"ן לא רצה לפרש כן, משום דא"כ יוצא דשיטת ר' יהודה שייכא רק לגבי איש, אבל לא לגבי אשה, שהרי אשה אינה אסורה לגלח ראשה, ולכן פירש הר"ן סברת ר"י באופן אחר, דשייכא גם לגבי אשה. [וע"ע במשנה למלך (הל' נזירות פ"ג הי"ח) שהביא עוד ב' תירוצים לקושיא זו]. [וע"ע בדברינו בעומק הדף].

ר"ן (שם), י"ל הני מילי בדיעבד אבל לכתחלה אינו מגלח אא"כ הקריב חטאת ועולה ושלמים

קושיא:

קשה, הא סוף סוף ספק נזיר יכול לגלח, כיון שאין לו עצה אחרת להתיר עצמו באיסורי נזיר, ובודאי נחשב כמצב של שעת הדחק ובדיעבד.

תירוץ:

בספר ממגד גרש ירחים (להג"ר גרשון איידלשטיין, אות תנא) הביא בשם החזו"א לתרץ, שאין הכי נמי ספק נזיר יכול לגלח מחמת הדחק, אבל מ"מ רוצה אדם להיות נזיר ודאי יותר מספק נזיר, שאם יהיה נזיר ודאי יוכל לגלח לכתחילה, אבל אם יהיה ספק נזיר לא יוכל לגלח אלא בדיעבד. [וכע"ז תירץ השלמי נדרים (ד"ה ועפ"ז), וע"ע בספר עבודה ברוה (עמ' תצח) שהביא בשם האשל אברהם לבאר באופן אחר].

גמ', אמר הריני נזיר עולם מאי

קושיא:

קשה, מה היא השאלה, הלא משנה מפורשת היא במסכת נזיר (ד. דאף נזיר עולם מיקל בתער ומביא קרבנות, וכדמתרצת הגמ' בסמוך, ומה היא הס"ד דמקשן.

תירוץ:

בספר דרך ים (ד"ה א"ל נזיר) תירץ, דאף דנזיר עולם מותר לגלח אם ירצה, מ"מ אינו מחוייב לגלח, [עיי"ש שהביא כן בשם הרא"ש במסכת נזיר (ח.), ודייק כן גם מלשון הרמב"ם (פיה"מ ריש נזיר), אולם הביא שיש חולקים על הרא"ש בזה], וכוונת המקשן היא דנזיר עולם אינו יכול לקיים מצות גילוח, כמו שנזיר ספק אינו יכול לקיים מצות גילוח. [וע"ע בספר בנין יחזקאל (ד"ה אמר) שתירץ הקושיא באופן נפלא].

דף יט

תוכן

- א. ביאור קושיית הגמ' מספק בכור
- ב. היאך נטמא שמן המנורה בזמן נס חנוכה
- ג. ב' מהלכים למה ספק נזיר אינו מגלח
- ד. בענין נזירות שמשון

(א) בדין נדר שוא

- א. **סוגיית הגמ':** מקשה, אם שיטת ר' אליעזר היא דבספק נזירות אזלינן להקל, אם כן למה סובר ר' אליעזר גבי ספק בכור דאזלינן לחומרא ואסור בגיזה ועבודה. ומתרתת הגמ', דיש לחלק בין קדושת נזיר דהיא קדושה הבאה בידי אדם, ובזה אזלינן לקולא, ובין קדושת בכור שהיא קדושה הבאה מאליה, דבזה אזלינן לחומרא.
- ב. **קושיית האחרונים:** הקשו הרבה אחרונים [נדרי זריזין (ד"ה אימא), טל תורה (ד"ה אמאי), חזון יחזקאל (לתוספתא, פ"א ה"י)], לכאור' תירוץ הגמ' פשיטא, ומה היא הס"ד דגמ' להקשות מספק בכור, הא מבואר בגמ' (יח:): שהטעם להקל בספק נזירות הוא משום דלא מעייל אדם נפשיה לספיקא, והרי סברא זו שייכא רק בקדושה הבאה בידי אדם. והג"ר שניאור קוטלר (שיח ערב, סי' כט) ביאר קושיית הגמ' עפ"י ביאור חדש בעומק הסוגיא, כמו שיתבאר.
- ג. **ביאורו של ר' שניאור:** דהנה ר' שניאור ביאר יסוד המחלוקת אם אדם מעייל נפשיה לספיקא או לא, דתלוי בחקירה גדולה בעיקר גדרו של 'ספק', אם ספק נידון כחיסרון ידיעה בעלמא, שמצד עצם הנזירות אין חילוק בין ודאי נזיר לספק נזיר, אלא שאנו מסופקים בדינו מחמת חסרון ידיעה, ולפי"ז אין סברא לומר דלא מעייל אדם נפשיה לספיקא, או דגדר דין ספק הוא שהתורה קבעה לספק דין חדש, ולפי"ז שפיר י"ל שאין אדם מעייל נפשיה לספיקא.
- ד. **ספק בכור:** והנה גבי ספק בכור מבואר במשנה שהבעלים זוכים בו, דסמכין על חזקת ממון לומר שאינו בכור, אך אסור בגיזה ועבודה דחיישי' שהוא בכור. וצ"ב, למה אין לסמוך על חזקת ממון להכריע שהוא בכור גם לגבי איסור והיתר. וביאר ר' שניאור, דחזקת ממון אינה כח הכרעה אלא הנהגה במצב של ספק, דמספק יש להניח הממון אצל המוחזק, אבל הספק נשאר במקומו, ולכן לגבי איסור והיתר יש לנהוג לחומרא, כדין ספק איסור דאורייתא.
- ה. **עפ"י מיושב:** עפ"י ביאר ר' שניאור קושיית הגמ' מספק בכור, דכוונת הגמ' היא, שמדין ספק בכור מוכח עיקר גדר הספק, דמספק בכור מוכח דחזקת ממון אינה מכריע אלא הנהגה כמו שנתבאר (אות ד). וזה מובן רק לפי הצד דגדר הספק הוא חסרון ידיעה [עיי"ש הטעם לזה], וא"כ מוכח דספק נידון כחסרון ידיעה, וא"כ אין סברא לומר דלא מעייל אינש נפשיה לספיקא, דצד זה מובן רק אם גדר הספק הוא דיש דין בפני עצמו כמו שנתבאר (אות ג).

(ב) היאך נטמא שמן המנורה בזמן חנוכה

- א. **סוגיית הגמ':** הגמ' מביאה ממשנה במסכת עדיות (ח, ד), שהעיד יוסי בן יעזר איש צרידה שמשקין 'בית מטבחיא' [בבית המקדש] שהוא טהור. והטעם מבואר בגמ', שמן התורה משקין אינן טמאין, ורק מדברגן הן טמאין, ולא גזרו טומאה בבית המקדש, כדי שלא להרבות טומאה בעזרה. והגמ' מביאה מחלוקת רב ושמואל, דרב סובר דמשקין בבית המקדש אינן טמאין כלל, אבל שמואל סובר דמצד עצמן הן טמאין, אלא דאינן מטמאין אחרים.
- ב. **קושיית האחרונים:** הקשו הרבה אחרונים [יעב"ץ (מור וקציעה, או"ח סי' תרע), הגר"ש טויבש (שבת כא:)], אם משקין בבית המקדש אינן טמאין, א"כ היאך נטמא שמן המנורה בזמן נס חנוכה. וכתבו, שקושיא זו קשה לפי רק רב, דסובר דמשקין בבית המקדש אינן טמאין כלל, אבל לפי שמואל ניחא, דהוא סובר דמשקין בבית המקדש הן טמאין מצד עצמן, אלא דאינן מטמאין אחרים, וא"כ ניחא ששמן המנורה היה טמא.
- ג. **תירוץו של היעב"ץ:** היעב"ץ (שם) תירץ, דשמואל אזיל בזה לשיטתו במסכת פסחים (יז), דס"ל ד'משקין בית מטבחיא' כולל רק דם ומים, אבל שאר המשקין היו טמאין בבית המקדש, ולדבריו נמצא ששמן היה טמא בבית המקדש, ולרב דחולק על שמואל בסוגיא דפסחים וס"ל דגם שאר המשקין אינן טמאין במקדש, אזיל לשיטתו בסוגיין, דס"ל דמשקין בבית המקדש היו טמאין מצד עצמן, ואתי שפיר בין לרב ובין לשמואל.
- ד. **תירוץו של השואל ומשיב:** בשו"ת שואל ומשיב (מהדו"ק ח"ג סי' מד) תירץ הקושיא באופן אחר, שמדברי הרמב"ן במלחמות ה' (ע"ז נב). מבואר, שכשנכנסו היונים לבית המקדש, ביאתם למקדש חיללו המקדש, עפ"י תירץ הקושיא, שכיון שנתחלל בית המקדש שוב פקע תקנת חז"ל לטהר משקין בבית מטבאי.
- ה. **'פרצו חומות מגדלי וטמאו כל השמנים':** הג"ר יצחק סורוצקין (גבורת יצחק, חנוכה סי' כד) ביאר עפ"י דברי הפיוט, 'יוונים נקבצו עלי אזי בימי חשמנים ופרצו חומות מגדלי וטמאו כל השמנים', שלכאור' צ"ב מה היא השייכות בין 'פרצו חומות מגדלי' ל'טמאו כל השמנים', ופירש עפ"י הנ"ל, שכיון שבאו גויים בבית המקדש, שוב נטמאו כל השמנים, משום דפקע תקנת חז"ל לטהר משקין בבית המקדש.

ג) ב' מהלכים למה ספק נזיר אינו מגלח

- א. **סוגיית הגמ':** הגמ' מחלק בין ספק נדר לספק נזיר, דגבי ספק נדר י"ל דאדם מעייל נפשיה לספיקא, ואולם לגבי ספק נזיר י"ל דאין אדם מעייל נפשיה לספיקא, והטעם, משום דגבי נזיר ספק נזיר חמור יותר מודאי נזיר, שהרי ודאי נזיר יכול לגלח ולהתיר עצמו בכל איסורי נזיר, אבל בספק נזיר אינו יכול לגלח ולהתיר עצמו באיסורי נזירות. ומצינו בראשונים ב' מהלכים לבאר למה ספק נזיר אינו יכול לגלח, כמו שיתבאר.
- ב. **מהלך א', הר"ן:** הר"ן (ד"ה ואילו, נדפס לעיל יח:) פירש, שנזיר ספק אינו מגלח משום שאינו יכול להביא כל קרבנות נזיר, משום חשש חולין לעזרה, והרי צריך לגלח על קרבנותיו. והעיר הר"ן, הלא יצא ידי גילוח אם מגלח על קרבן א', והרי יכול להביא שלמים ועולה בתנאי שאם אינו נזיר יהיו נדבה, ותירץ, דמ"מ לכתחילה צריך לגלח על כל קרבנותיו.
- ג. **מהלך ב', הר"י:** אולם התוס' (ד"ה על) הביאו בשם ר"י, שהטעם שנזיר ספק אינו מגלח אינו משום שצריך לגלח על קרבנותיו, שהרי מדינא יכול לגלח על קרבן א', כמו שהעיר הר"ן, אלא משום שאסור לכל אדם לגלח ראשו, ורק בנזיר התירו התורה, ולכן ספק נזיר אינו יכול לגלח, שיש בזה חשש איסור דאורייתא של גילוח הראש. [ועי' בשער המלך (הל' ע"ז פ"ב ה"א) שכתב נפק"מ בין הר"ן והר"י לגבי אשה, שאין לה איסור גילוח הראש].
- ד. **קושיית המשנה למלך:** המשנה למלך (הל' נזירות פ"ג ה"ח) הקשה על הר"י, דמבואר בגמ' בסמוך דגם ספק נזיר עולם אינו מגלח, והרי בנזיר עולם ליכא איסור גילוח הראש, שהרי מצות גילוח בנזיר עולם הוא במקצת ראשו וא"צ לגלח כל ראשו כמ"ש התוס' בנזיר (ד. ד"ה נזיר). [אולם עי' בקרן אורה (נזיר ח:) וחזו"א (אהע"ז ס' קלז אות ח) שנקטו שהר"י חולק בזה על שיטת התוס' בנזיר].
- ה. **תירוצו של המשנה למלך:** המשל"מ תירץ, דגבי נזיר עולם גם הר"י מסכים להר"ן שהטעם שספק נזיר אינו מגלח הוא משום שצריך לגלח על קרבנותיו, שמה דלא פירש הר"י כמו הר"ן הוא משום דס"ל דספק נזיר יכול לגלח על קרבן א', שמדינא יוצא בזה, ולא ניחא ליה בתירוץ הר"ן לקושיא זו, אבל בנזיר עולם הרי מדינא צריך לגלח על כל קרבנותיו, [עיי"ש שהוכיח כן], ולכן גם הר"י מסכים שמתעם זה ספק נזיר עולם אינו מגלח.

ד) בענין נזירות שמשמון

- א. **סוגיית הגמ':** הגמ' מביאה בשם רבא לבאר שיטת ר' יהודה דס"ל ספק נזיר להקל, דגבי נזירות איכא סברא לומר דאין אדם מעייל נפשיה לספיקא, משום דספיקו חמור מודאי, שנזיר ודאי מגלח ואילו ספק נזיר אינו מגלח. ומקשה הגמ', א"כ למה סובר ר"י ספק להקל בנזירות שמשון, שבזה גם נזיר ודאי אינו מגלח, ונמצא שאין ספיקו חמור מודאי, ומביאה הגמ' ראייה מברייטא, דשיטת ר' יהודה דספק נזיר להקל נאמרה גם לגבי נזירות שמשון.
- ב. **קושיית ר' שמואל:** בחי' ר' שמואל (ס' ו אות י) העיר, דמבואר בגמ' דדברי ר' יהודה אמורים גם לגבי נזירות שמשון, וא"כ מבואר, דצירורו של ר' יהודה, דהיינו מי שאומר הריני נזיר אם יש בכרי הזה ק' כור, שייך גם לגבי נזירות שמשון. וא"כ מוכח מכאן, דאפשר לעשות תנאי בנזירות שמשון. ומכאן זה הקשה ר' שמואל קושיא עצומה על דברי המנחת חינוך, כמו שיתבאר.
- ג. **תוס' בנזיר:** דהנה התוס' בנזיר (יא. ד"ה דהוי) הקשו, היאך אפשר לעשות תנאי בנזירות, הלא כלל גדול הוא דמילתא דליתא בשליחות ליתא בתנאי, והרי נזירות ליתא בשליחות, שא"א לקיים נזירות ע"י שליח, וא"כ איך אפשר לעשות בה תנאי. ותירצו, דנזירות נחשבת מילתא דאיתא בשליחות, משום דיכול הנזיר להביא קרבנותיו ע"י שליח. [ועי' במנחת חינוך (מצוה שסח אות יד) שהביא בשם עוד ראשונים ליישב הקושיא בדרכים אחרים].
- ד. **מנחת חינוך:** המנחת חינוך (מצוה שסח אות יד) כתב, שלפי דברי התוס' יוצא, דגבי נזירות שמשון א"א לעשות תנאי, שהרי בנזירות שמשון ליכא קרבנות כלל, שהנזיר נשאר בנזירותו עד יום מותו, ונמצא דהוה מילתא דליתא בשליחות וממילא ליתא בתנאי. וכן הביא הגליון מהרש"א (נזיר יא.) בשם הפני משה. והקשה ר' שמואל, שלכא' דברי המנחת חינוך נסתרים מהגמ' בסוגיין, דמבואר להדיא דאפשר לעשות תנאי גם בנזירות שמשון.
- ה. **תירוצו של ר' שמואל:** כדי ליישב קושיא זו חידש ר' שמואל, דנזירות שמשון אינה מין חדשה של נזירות, אלא היא מין אחת עם שאר נזירות, ורק שיש בה קצת חילוקי דינים משאר נזירות, כגון שנזירות שמשון נשארת עד יום מותו, ואין בה איסור ליטמא למתים. עפ"י תירץ ר' שמואל, דאף נזירות שמשון נחשבת כמילתא דאיתא בשליחות, כיון שהיא נכללת במין אחת עם שאר נזירות, והרי סתם נזירות היא מילתא דאיתא בשליחות.

הלכות הדף

דף יט

בענין בהמות שאין לנו מסורה עליהם

בדף הקודם התחלנו לברר דין הבהמות שאין לנו מסורה עליהם, ונמשיך לברר הענין. לענין מסורה בעוף, מדברי השו"ע (יו"ד סי' פב סעי' ב) מבואר, שכל עוף שיש בו ה' סימנים הדבר ברור שאינו עוף הדורס, ומותר לאוכלו, ואלו הם: א. אצבע יתירה. ב. זפק. ג. קורקבנו נקלף ביד. ד. חרטומו רחב. ה. כף רגל רחבה כשל אווז. אולם הרמ"א (שם סעי' ג) השיג על זה, וז"ל, "ויש אומרים שאין לסמוך אפילו על זה ואין לאכול שום עוף אלא במסורת שקבלו בו שהוא טהור וכן נוהגין ואין לשנות". ומזה נשתרבה הנידון לעין העוף הנקרא 'הודו' (yekrut), שלא היה מצוי אצל כלל ישראל עד בערך לפני ה' מאות שנה, אם מותר לאכלו. וכידוע המנהג המקובל הוא להתירו, אך יש לעיין בדברי האחרונים שכבר שפכו הרבה דיו כדי לפלפל ולדון בעוף זה.

הנצי"ב בשו"ת משיב דבר (ח"ב סי' כב) חידש, שבזמנו יש להחשיב הודו כדבר שיש בו מסורה, כיון שכבר נהגו כמה דורות לאכלו, ואין לנו לבוא עכשיו ולחשוש על מסורה זו, שזהו גוף היסוד של מסורה, שאנו סומכים עליה אע"פ שמסברא יש לנו לדון ולהסתפק בו, וז"ל הנצי"ב, "ותדע שהיתר העוף אינדיק (turkey) שאנו אוכלין היו הרבה מערערים עליהם בשעה שהביאום מאינדיא, ולא היה מסורת על כשרותם, וגם היום יש מחמירים ופורשים מהם, ומ"מ כבר נהגו להתיר ואין פוצה פה, והוא משום שכבר הוחזקו להתירא ואין ראייה לאוסרם וכו'".

ובספר דבר הלכה (לובלין, ח"א סי' נג) הביא עוד סברא להתיר, שעוף זה נכלל במסורת התרנגול, כיון שהוא דומה לתרנגול, ודברי הרמ"א אמורים רק לענין מין חדש לגמרי, וז"ל, "ולענ"ד י"ל דגם הרמ"א לא כתב אלא בעוף שהוא סוג חדש, משא"כ אינדיק השייך לסוג התרנגולים, הגם שיש בו שינויים הרבה וכו'".

ויש לעיין, במי שנתארח במקום שיש להם מסורה על איזה בהמה או עוף, אבל הוא עצמו אין לו מסורה עליו, אם מותר לו לאכלו או לא. הערוך השלחן כתב (שם סעי' לב) שיש להתיר בזה, שאין דין המסורה כדין איסור והיתר, וז"ל, "מי שהוא במקום שנוהגין איסור בעוף אחד מפני שאין להם מסורת, והלך למקום שאוכלים אותו מפני שיש להם מסורת, יכול הוא גם כן לאכלו שם אפילו דעתו לחזור למקומו, ואין כאן משום חומרי מקום שיצא משם שהרי מה שאין אוכלין אותו במקומו לא מפני שאומרים שהוא אסור אלא שמודים שהוא מותר ורק מפני שאין להם מסורת כו', וכיון שהוא עתה במקום שיש להם מסורת למה לא יאכלם וכו'".

עוד יש לעיין קצת, לגבי מין אווז הנקרא אווז מוסקובי (Muscovy duck), שהוא משונה קצת ממין אווז הרגיל, שהוא המין הנקרא אווז פעקינג (kcud gnikeP). שאלה זו בא בפני הג"ר יששכר בר אילובי זצ"ל, שהיה תלמיד של החת"ס ונמנה לרב בעיר ניו אורליינס (New Orleans), שבני העיר היו נוהגים לאכול מין אווז זה, והעידו לו שיש להם מסורה על זה מלפני כמה שנים, ואמנם למעשה הורה לאסור. ושלח מכתב בענין זה להג"ר שמשון רפאל הירש זצ"ל, והסכים עמו לאסור, משום שאין מסורתם נחשב מסורה גמורה כדי להתיר, כיון שבאו שם מקרוב, וגם אינם בני תורה, וז"ל תשובתו (מלחמות אלוקים 561), "משונים בצורתם בבנינים ובכל תבנית גופם כו', ודאי הדין אם מעלתו נ"י שאין להתיר שום עוף אם לא על פי מסורה מן הקדמונים, ואין מנהג אנשים אשר מקרוב באו ועוד שאינם בני תורה ראוי להקרא מסורה לסמוך עליו בענין תורה".

דף יט

בענין פסקי הרמב"ם בסתם נדרים להחמיר וספק נזירות לקולא
[וגדר סתם נדרים להחמיר]

גמרא:

כל שספיקו חמור מודאי לא מעייל נפשיה
לספיקא דאילו גבי נזיר ודאי מגלח ומביא קרבן
ונאכל ועל ספיקו לא מצי מגלח

תמצית הסוגיא:

הסוגיא מאריך בסתירה בין מתני' דידן דסתם נדרים להחמיר ומתני' דטהרות דספק נזירות לקולא, ולמסקנא משמע דסתם נדרים אזלינן להחמיר דהאדם מסכים להכניס עצמו לספק דאמרינן 'מעייל איניש נפשיה לספיקא', אמנם בנזירות אזלינן לקולא כסברת הגמ' דספיקו חמור מודאי, דבספק אין לו עצה של קרבנות ותגלחת וישאר נזיר לעולם, ולכן מתחילה אין רצונו שיחול על עצמו שום ספיקי נזירות, אבל בנדרים ליכא חילוק אצל האדם בין אם נאסר מחמת נדר ספק או נדר ודאי, ולכן לא איכפת ליה אי נאסר בנדר גם בציוור של ספק.

וכן מבואר ברמב"ם, דבהל' נדרים פסק דסתם נדרים להחמיר, ובהל' נזירות פסק דספק נזירות לקולא, ופירשו המפרשים דבזה מתיישב שיטתו, ועוד הוסיף הלח"מ דמשמע מהרמב"ם דבספק נזירות שמשון ספיקו לחומרא, והא פסק דספק נזירות לקולא אולם להנ"ל א"ש דבנזירות שמשון אין ספיקו חמור דגם בודאי לא מצי מגלח, ושפיר אזלינן ביה לחומרא.

אמנם אכתי יש מבוכה בעיקר דינא דסתם נדרים להחמיר ובפרט בדברי הרמב"ם, דהרמב"ם כתב סתם להחמיר. ובפ"י כתב דכשיש איזה ספק 'הוי ספק נדר ואינו לוקה', ומדלא כתב כן כאן משמע דהוי ודאי נדר. וכ"כ הרא"ש ותוס' בסוגיין דסתם נדרים להחמיר הוא בודאי, והטעם בזה כתב הרא"ש 'דסתם נודר דעתו לאסור' [וכן מבואר בנתיבות סי' ס' סק"ח דלוקה בסתם נדרים], אמנם י"א דגם סתם נדרים הוי רק מספק, ועיין להלן מה שיתבאר בזה.

תמצית מראי מקומות

א. רמב"ם נדרים פ"ב ה"ז

פסק כמשנתנו דסתם נדרים להחמיר ודלא כר' אליעזר ב"ר צדוק ודעימיה דס"ל דסתם נדרים להקל.

ב. רמב"ם הל' נזירות פ"ב ה"ט.

פסק דסתם נזירות להקל. וצ"ע מ"ש מסתם נדרים, וכאזה שלב בהגמ' פסק הרמב"ם.

ג. לחם משנה הל' נזירות פ"ד ה"ו.

כתב דהרמב"ם פסק כרבא דהיכי דספיקו אינו חמור מודאי אז סתם להחמיר, אבל כשספיקו חמור כגון בנזירות אז לא מחית נפשיה לספיקא ולכן ספק נזירות לקולא, וביאר דבזה א"ש דפסק בנזירות שמשון לחומרא [ע"ש הציור] כיון דשם אין ספיקו חמור מודאי וא"ש היטב לשיטתו.

ד. מחנה אפרים הל' נדרים סי' י"ג.

הביא ב' דרכים איך קי"ל, דמהרי"ט פי' כהנ"ל, אולם הרא"ם פי' דהרמב"ם פסק כר' טרפון דלא ניתנה נזירות אלא להפלאה, ולכן ספק נזירות לקולא, משא"כ בנדרים דלא נאמר האי דין [וצ"ל דאין אומרים דהוקש נדרים לנזירות].

חלק ב' גדר סתם נדרים להחמיר, האם מספק או בתורת ודאי

ה. קרית ספר הל' נדרים פ"ב.

כתב דהא דנדרים להחמיר הוא משום דספק דאורייתא לחומרא.

ו. ר"ן ד"ה סתם נדרים.

כתב דהיכי דאפשר לפרש הכי והכי אזלינן בסתמא להחמיר, ומשמע מספק, [וכן לעיל כתב דף יא. דכיון דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי אזלינן לחומרא דסתם נדרים להחמיר, ומשמע דליכא הכרעה לצד אחד].

ז. פירוש הרא"ש ד"ה סתם.

כתב דאזלינן לחומרא דסתם הנודר דעתו לאסור מדלא שתק. ומשמע דהוי דין ודאי, דיש אומדנא דמסתמא נתכוון לאיסורא דהרי רוצה לעשות נדר.

ח. תוס' דף יט. ד"ה ור"ש אוסר.

כתבו דדין של מתני' הוא בודאי וחייב מלקות אם עבר עליה, וחזינן דהוי דין ודאי. ופי' הקר"א [דלהלן] דהתוס' פירשו כהרא"ש ולכן הוי ודאי.

ט. קרן אורה.

יא. חידושי ר' נתן צבי פינקל דף יח:

הביא פלוגתת הר"ן והרא"ש הנ"ל, ודן במאי נחלקו, וכתב לפרש עפ"י מה שחידש, דנחלקו הר"ן והרא"ש מהו עיקר עשיית הנדר האם הלב הוא הפועל של הנדר ורק דצריך שיוציא בשפתיו, או דהדיבור הוא עיקר הפועל ורק בתנאי שחשב כן בלבו, והוכיח דלהרא"ש עיקרו הוא הלב ולהר"ן עיקרו הוא הפה.

ועפ"י הנ"ל ביאר דנחלקו לשיטתן אי סתם נדרים להחמיר בתורת ודאי, דלהרא"ש דעיקרו הוא הלב א"כ כאן דרוצה לידור אז מפרשים דבריו כפי נטיית לבו והוי נדר ודאית, אבל להר"ן דעיקרו הוא הפה והדיבור, הרי כיון דיש ספק בדיבורו אין בכח רצון הלב להטות הדיבור לאיסור, אלא נשאר ספק, ואזלינן לחומרא ככל איסורים שאזלינן בהו לחומרא.

דן בכל המשך הסוגיא האם הוי ודאי או ספק, והביא דברי הרא"ש והתוס', אמנם דייק בגמ' דהוי משום ספק לחומרא ע"ש בדבריו.

י. אור התורה [לבעל מנחת אריאל].

הביא השיטות דאינו אלא מדין ספק דאורייתא לחומרא, והעיר א"כ מאי קמ"ל חידושא דמתני' דסתם נדרים הרי פשיטא דהוי ככל ספק איסור.

ותי' עפ"י קושית המחנה אפרים, דמ"ט אזלינן לחומרא בסתם נדרים, אוקמיה אחזת היתר דמעיקרא דלא היה נדר, ותי' המחנ"א דלהרא"ש דהוי ודאי א"ש דיש אומדנא דרוצה לידור, ועוד תי' דע"י שעשה נדר איתרע חזקתיה, והך ישוב מיישב לאידך שיטות, ועכ"פ יתכן דזהו כוונת חידוש דמתני' דלא אזלינן בתר חזקה.

הפלאה. הלכות נדרים פ"ב

הרשב"א (מב")

וקיימו משמע שביטלו נשבע הנדר ואם היה זוכר אותו היה מביטלו ומקיים את הנדר אפי' כיון דנשבע הנדר לא זכר את הנשבע הנדר נטל אפי' שקיימו כשזכר אותו:

ה' ב' שהקדים את התנאי וכו'. זו היא אוקימתא דרבא במתני' משום דלא ניחא ליה להגיה המשנה דקמני ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר ואפי' הגיה המשנה ואמר מני ובלבד שלא יהא זכור בשעת הנדר ורבא לא ניחא ליה בזה משום דלאו אורחיה דמני למטעי מלאו לן אלא מודה לאפי' בדיניה וכדמחבינא לעיל:

ו' י"ש מהנאונים שאומרים וכו'. ורבינו לא הכריע דבר זה והסמ"ג כתב שד"ה בירושלמי תנאי בנדרים ואין תנאי בשבועות. והטור תוספ' עיקר דברי האומרים בנדרים ובשבועות שזין לענין זה וכן נראה דעת הר"ש וז"ל טעם למה דחו דברי הירושלמי דעלה דמנאי גרסי' תנאי בנדרים ואין תנאי בשבועות. ואפשר שהיו מפרשים ואפי' דמיימניה לן עלה דמנאי לא חייבי בני שעומד בראש השנה ואומר כל נדר שאני עתיד וכו' אלא בתנאים שכלל שהתנאי שכלל בנדרים הוא תנאי אלא בשבועות לא הוא תנאי וז"ל דמנאי בשבועות. והכי משמע מדאמרינן עלה כהנא דמני שבועות דמניין בתנאיין שכללנו ולא בתנאיין שכללנו א"ר יהודה בתנאיין שכללנו הוא משבועות ולמה הוא מתנה עמו מפני הדיניות שלא יאמרו י' תנאיין בשבועות ע"כ. ולא ק"ל הכי דבנדרים שכלל אינם נדרים בין לענין שבועות בין לענין נדרים וכן נראה דעת רבינו להשוות שבועות לנדרים לענין [תנאי] שהרי כחלק קמני ד' נדרים י' בין נדרים לשבועות ואין זה בכלל משמע דלענין תנאי שזין הס':

ז' סתם נדרים להחמיר וכו'. משנה פסק אלו מותרין סתם נדרים להחמיר דקסם נודר דעמו לאסור מכלל שכן וכוון ששאלנו אותו ואמר לאני יודע בזה ענין נדר. ופירושן להקל. וא"ל פשוט דאם פירש דבריו ואמר בשל עבודת כוכים נדרתי אינו כלום. וי"ל דה"ק אפי' דפירושן להקל סתמן להחמיר. אי נמי אלא לאשמועינן דאפי' עשה פירוש זה נגדו כי האין דחרטו של י' שומעים לפירוש. וא"ל בשלמא הרי עלי כחרטו והרי עלי כחרטו פלוגתא דר' יהודה אלא הרי עלי ככשר מליה הרי עלי כמעשר אלא אטריכו מריוהו. וי"ל דהדא במפרש שחלה נדרו בדבר האסור ותכל' שחלה נדרו בדבר המותר:

שהוא

דכ"א

לחם משנה

התנאי אלא אם לא זכר עדיף טפי והוא דוחק בלשון המשנה עוד הקשו המוס' ז"ל על פירוש זה מ"ש כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים דמאי קלות ראש שייך כיון שהוא לא זכר כל התנאי אלא מקלות התנאי. גם מדברי הר"ש ז"ל יש קושיא על פירוש זה דא"כ היכי קאמר דהתנה סתם הא רבא לא הגיה המשנה. ונראה לתרץ דמ"ש חסורי מחסרה וה"ק והרואה שלא יתקיימו נדריו וכו' אלו הנדרים שחטרה המשנה וקסם לוי הוא להודיענו שלא ינהגו קלות ראש בנדרים משום דמנאי נשבע דאם זכר התנאי לגמרי בשעת הנדר הוא בטולי ביעול דמנאי אמרה דאפי' שזכר מקלות די כשיאמר על דעת הראשונה אני נודר וה"ה כשזכר הכל אפי' שלא יאמר על דעת הראשונה אני נודר ויחלמו לנהוג קלות ראש בנדרים אחרים כיון דלמדנו דכיון שזכר התנאי נשבע הנדר סוף לך אמרה מתני' הדבר סתם וחסרה הנדרים שחטרה ואפי' שהר"ש ז"ל דחה פירוש זה שכתב דהא לא היה מקום קמני דכיון דא"ל לפרש המשנה אם לא שחגיגה הנה הרי היא כמפורשת הך פירושא דש' אומרים לא ק"ל הכי אלא כדמחבינא. זה נראה טעם וישיב לפירוש זה ופירוש רבינו בפירוש המשנה אלא הראב"ד שחלה הדבר בקבלה וקיים ומכאן נפקא ליה דלר"ך דנשבעה שזכור התנאי מדי יקיימו:

ו' אין כל אלו הדברים נוהגים בו. הא נפקא להו ממאי דאמרינן בירושלמי יש תנאי בנדרים ואין תנאי בשבועות והמוס' ז"ל בפ"ג בנדרים ישיבו בירושלמי זה בענין אחר ע"ש:

ח' ואם בחרמי הכהנים מותר. כתב הראב"ד בפ"ג בנדרים (דף י"ח): אפי' דנחרמי כהנים מועלין עד שיבא ליד כהנים והיו שפיר דבר הנדר מ"מ סתם חרמי כהנים משמע שכתב בלא ליד כהן והמוס' ז"ל עמוד שם ג"כ על קושיא זאת:

ואם סתם אסור. וא"ל כיון דרבינו פסק בפ"י מה' ערכין דסתם חרמינן לכהנים א"כ אמאי אמרינן דסתם אסור הרי סתמו לכהנים הו' וא"כ אמאי אסור ובשלמא להר"א שכתב בסוף ה' ערכין דזמן הזה סתם חרמינן לשמים דכיון דניחא ליה לאשמי משמר ועמה אין משמר כונסם לשמים א"ש אלא לרבינו דליה שם הכי כמבואר שם קשה. וי"ל דשאי הכא דיש לנו לקיים דבריו כל מה שנטל וכו' דאם מתפייס בחרמי כהנים אינו נדר כלל אלא לנו לומר דהתפייס בחרמי שמים כדי שיהא נדר ולא דמי למחרים נכסיו דלעולם דבריו קיימין בין שיתנה לבדק היתר בין לכהנים אלא הכא דהוי התפייס בחרם שאני ושאינו כדמחבינא: אלא

הגהות מיימוניות

אמר אלא ליישב לשון המשנה ועיין בתוס' וקלמן פ"ד וכן ס"ה כתב רק דברי ר"ת ע"ש ודלא בריב"ם שפירש ברא פליג ואמר להפך מבראבי והלכתא כוותיה לבי אביי וכו' ר"ת דבריו ע"כ: ו' [כתב הסמ"ג] אחר לשון זה ו' ואני ראינו בירושלמי על ענין זה תנאי בנדרים ואין תנאי בשבועות:

בירושלמי

החזרה לנדר והוציאה בפיו מקודם.

ו' י"ש שמורה להחמיר ואומר והוא שזכור התנאי אחר שנדר בתוך כדי דבור: ה' מני שהקדים את התנאי לשנה או לעשר ואחר כך נדר וזכר בשעה שנדר שיש לו תנאי ושכח על אי זה דבר התנה וכיצד היה התנאי. אם אמר על דעת ראשונה אני עושה אין נדרו נדר שהרי בטלו. ואם לא אמר על דעת ראשונה אני עושה כבר בטל התנאי וקיים הנדר שהרי זכר בשעת הנדר שיש שם תנאי ואפי' כן נדר: ו' יש מהנאונים שאומרים אין כל אלו הדברים נוהגין אלא בנדרים בלבד לא בשבועות. ויש מי שמורה שדן הנדרים והשבועות בעניינות אלו אחד הם. וכי יש לו להקדים תנאי לשבועותו בדרך שאמרו בנדרים: ז' סתם נדרים להחמיר. ופירושן

יש בו להקל ולהחמיר. כיצד האומר יהי הפירות האלו עלי כבשר מליה וכיין נסך. אומרינן לו ומה היה בלבך אם פירש ואמר כבשר מליה של קרבן וכיין שנתנסך על המזבח היה בלבי הרי זה אסור. ואם אמר לא היה בלבי אלא תקרובת עכו"ם ויין שנתנסך לה הרי זה מותר. ואם נדר סתם הרי זה אסור: ח' וכן האומר הרי הפירות האלו עלי חרם. אם בחרם של ברוך הבית אסור. ואם בחרמי הכהנים מותר. מפני שהן ממוין שלהם ואין בה אסור. ואם סתם אסור: ט' הרי הן עלי כמעשר או כמעשר בהמה אסור מפני

ו' י"ש רבנו ריש שמורה להחמיר וכו'. וכמו עליו יפה הורה זה וכו' נראה שטעם הוראה זו משום דלא מסתבר ליה שאמר שחל הנדר יעקב כשזכר התנאי ואין זה הכרע והר"ש לא חילק בזה וכן נראה שהוא דעת רבינו. ומ"ש הראב"ד ולא בזכירת התנאי כמו שהוא סובר אלא בקבלתו וקיימו וכו', נראה שגם זו היא כוונת רבינו ולא

היזק לנדר לפי שמקם על מ"ש חלה אם לא זכר התנאי אלא אחר שנדר שקבל התנאי בלבו וקיימו הרי הנדר בטל ועל זה כתב שם מי שמורה והוא שזכור התנאי אחר שנדר מוך כדי דיבור דהא ודאי הרי שזכור דומיא דזכירה דרישא היא דהיינו שקבל התנאי בלבו וקיימו: כתב הר"ן בשם המוס' על דברים אלו דוקא בשבועות ונדרים שנשבע ונדר לעצמו אלא מי שנשבע חבירו או הדירו אין ביטול זה מועיל לו כלום שפי' חבירו הוא נשבע ונדר וכו' שמתקבל תנאי לגמרי דמי דהא אסיקנא דלא מסתבר אדעתא דנפשיה אלא ע"ד משבועו כדאמרינן בסמוך שנשבעה דנדרו הנאי עכ"ל. וכ"כ בשו"ת להרמב"ן סי' רמ"ח וסי' ר"פ וכו' רבינו ירושם נביח ז' ונבחיב י"ד וכו' נבחיב י"ח סי' תרי"ט:

ז' סתם נדרים להחמיר וכו' עד וכן כל כיוצא בזה. משנה ספ"ג בנדרים (דף י"ח):

ומ"ש

יש בו להקל ולהחמיר. כיצד האומר יהי הפירות האלו עלי כבשר מליה וכיין נסך. אומרינן לו ומה היה בלבך אם פירש ואמר כבשר מליה של קרבן וכיין שנתנסך על המזבח היה בלבי הרי זה אסור. ואם אמר לא היה בלבי אלא תקרובת עכו"ם ויין שנתנסך לה הרי זה מותר. ואם נדר סתם הרי זה אסור: ח' וכן האומר הרי הפירות האלו עלי חרם. אם בחרם של ברוך הבית אסור. ואם בחרמי הכהנים מותר. מפני שהן ממוין שלהם ואין בה אסור. ואם סתם אסור: ט' הרי הן עלי כמעשר או כמעשר בהמה אסור מפני

א שס: ב עור שס סי' ר"ח סמ"ג שס:

נמי אלא לאשמועינן דאפי' פירש דבריו אחר זמן מרובה שומעין לפירוש. א"ל אלא לאשמועינן דאפי' עשה פירוש זה נגדו כי האין דחרטו של י' שומעים לפירוש. וא"ל בשלמא הרי עלי כחרטו והרי עלי כחרטו פלוגתא דר' יהודה אלא הרי עלי ככשר מליה הרי עלי כמעשר אלא אטריכו מריוהו. וי"ל דהדא במפרש שחלה נדרו בדבר האסור ותכל' שחלה נדרו בדבר המותר:

לחם משנה

הא נפקא ליה לרבינו ממאי דאמרינן בספ"ג בשבועות (דף כ"ט): אמר שמואל כל העונה אמן אחר שבועה כמולא שבועה מפיו דמי וכן כתב שם הרב ב"י סי' רנ"א:

ד' י"ש שמורה להחמיר. הרי"א בשבועותיו מולה הדבר בקבלת התנאי וקיימו שז"ל שלא ישהא כדי דיבור אחר שזכר אותו שלא קיימו והרב כ"מ ז"ל ראה לומר דזו היא כוונת רבינו ז"ל אלא במחילה מכבודו דכוונת רבינו ז"ל שכתב ויש שמורה להחמיר ואומר והוא שזכור וכו' הם דברים כשענין שזכור התנאי מוך כדי לנד וטעמיה משום דאית ליה כדברי ר"י שכתבו שם המוס' דס"ל דרבא פליג אלאי ודוקא זכור בשעת הנדר מועיל דקאמר רבא אם זכור בשעת הנדר משמע דוקא זכור אלא אם לא זכר כלל נדרו קיים דמסתמא דעמו לקיים נדרו כיון שאינו זכור התנאי והלכתא כרבא ע"כ דברי המוס' כמבואר בשם ר"י ז"ל. וזו היא דעת י' מי שאומר אלא שהוסף די בזכירה מוך כדי וטעמו דכיון דאם חזר בו מוך כדי כגון כדכתב רבינו לעיל א"כ כיון דזכר התנאי מוך כדי כ"ד גני והמוס' הקשו שם על פירוש זה דמסתמא דגמ' משמע דדבר פשוט הוא דביטול מועיל שפיר טפי כשאין זכור מדפריך אדרבא כשזכור בשעת הנדר עקר משמע דוקא זכור אלא שכן לא ואין סברא לומר דרבא פליג אסתמא דגמרא ע"כ. מיהו ליה י"ל דאפי' עמנו דאמר מני ובלבד שיהיה זכור בשעת הנדר הוא שהקשה אי זכור עקריה לתנאי וקיים ליה לנדריה ואפי' דאפי' לא הזכיר בקושיא אלא במירון הקושיא והמירון ידיה הו' וכו' א"כ אשכחן דברים אלו מציאות דקאמר שם וכמה א"ר יתכן כו' וכתבו שם המוס' דר"י עמנו הוא ששאל והשיב ואפי' משום דאית ליה דטפי עדיף שלא הזכיר הנדר מהיכא דזכרו הגיה המשנה אלא רבא פליג עליה ואמר דהסברא הו' איפכא ומנאי דקדקאי קאי אלא מ"מ קשה למה ליה לרבא לומר הכא במאי עסקינן כיון שהתנה ברי"ה כו' בלאו האי אוקימתא מתני' כפשטה היא כיון דאית ליה דזכירת תנאי עדיף ודלא כסברת אפי'. ונראה לתרץ ולומר דאין ה"ז דהוה מצי למימר הכי לתרץ הקושיא שהקשה אפי' אלא רבא אוקי הך אוקימתא לדקדק לשון המשנה שאמרה שיהא זכור בשעת הנדר ולא אמרה ובלבד שזכור בשעת הנדר הוה משמע דזכרנו לתנאי לגמרי ומדקאמר שיהא זכור משמע אפי' שלא יהיה התנאי זכור לגמרי אלא שיהיה לו זכירה קלת כיון שזכר שהתנה ולא זכר ממה התנה די לו בזה ושאומר על דעת הראשונה אני נודר ואפי' שפיר לישנא דוולבד שיהא זכור וקאי לישנא דדיוקא להאי פירושא דלפירוש שאר המפרשים לר"ך לדמוק ולומר ובלבד שיהיה זכור בפירוש ובשעת הנדר

מגדל עוז

וב' עד בתוך כדי דבור: כתב הראב"ד ז"ל יפה הורה זה וכו': ואני אומר הואיל ור"מ ז"ל לא הכריע אין לו יזק לגלות דעמי ודעת רבינו מחזיקה מ"ש הרבה פעמים וכו' מה הדין שרבינו דעת הדעות והסברות פ' ד' נדרים (דף כ"א): ח' ה' מי שהקדים התנאי עד כדך שאמרו בנדרים. פ' ד' נדרים: ז' **ז' סתם נדרים להחמיר** עד כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים. הלל פ' אלו מותרין (דף י"ח): והפסוק

ו' האומר הריני נזיר לאחר כ' יום וכו'. שם (דף י"ג:) בעי רבא אמר הריני נזיר לאחר כ' יום ומעשיו מזה יום מהו כיון דהלן מאה בעשרין לא שלמין לא חילין או דילמא כיון דאית ליה גידול שער לנפיק חילין ומיבעי ליה נזירות מועטת (מחל מנו חדא קמיבעיא ליה אח"ל נזירות מועטת) כיון דעשרה יומין הוא דמירין לא סלקין ליה הלן עשרה ודאי נזיר ק' יום כיון דאית ליה תמנין יומין לנפיק סלקין ליה (הלן עשרה) או לא אמר הריני נזיר לאחר כ' יום ומעשיו מזה עולם מהו מי חיללא עליה אח"ל הכא כיון דאפשר לאתשולי חיללא אמר הריני נזיר שממין לאחר כ' יום ומעשיו מזה קסם מהו הכא לא אפשר לאתשולי מי חיללא או לא וכו' פשוט מינייהו קדמייתא הריני נזיר לאחר כ' יום ומעשיו מזה יום מונה עשרים (יום) ואח"כ מונה שלשים

(יום) ואח"כ מונה שמונים כדי להשלים נזירות ראשונה. ופירשו החס' הריני נזיר לאחר כ' יום ומעשיו מזה יום מהו כיון דהלן מאה יום לא שלמין בהנך כ' יום לא חיללא נזירות של מאה יום עליה מעשיו דמסתמא אין דעת זה האיש להפסיק נזירות שימנה עתה כ' יום מהמאה ואחר כ' יום ימנה נזירות שלשים יום שקבל עליו לאחר כ' יום ושוב ימנה פ' יום להשלים המאה אלא אחרי שאני יכול להשלים נזירות של מאה יום כהלן עשרין דעמו שאלו עשרין יום יהיו פנויים ויהיה מותר ביין ובתגלחת כהנך כ' יום ואח"כ ימנה ל' יום ויגלה ויביא קרבן ושוב ימנה שלשים יום רלופים ויגלה ויביא קרבן וכו' ומה שאמר מעשיו מזה יום ר"ל ומעשיו ג"כ אני מקבל מאה יום אחר שאעשה קסם הנזירות לאחר כ' יום וכו'. או דילמא כיון דאית ליה גידול שער לנפיק חילין ומיבעי ליה נזירות מועטת פ' קסם נזירות שהוא ל' יום וכגון דאמר הריני נזיר לאחר עשרים יום ומעשה נזיר אי חיללא השמא וימנה כ' יום ויניח מנין זה וימנה ל' יום וימנה עשרה ימים להשלים נזירות ראשונים ולא יגלה עד ס' השלמת שניה. מחל מנו חדא קא מיבעיא ליה כלומר מחלה בנזירות מועטת שאל ושוב (שאל) בנזירות מרובה בחל"ל דאפילו אח"ל דנזירות מועטת לא חיללא כיון דעשרה יומין לבד הוא לא סלקין הנך עשרה שלשים אחר כ' לאיטרופי ל' שספר מחלה משום דהנך עשרה לא חזו לנזירות לחודייהו ולהכי לא ניתא ליה להפסיק נזירותו אלא אלו כ' יום ורואה שהיו פנויים ויהיה מותר ביין ובתגלחת למחר למחרת אלא חיללא נזירות מרובה בנזירות מועטת שאל ושוב (שאל) בנזירות מרובה בחל"ל דאפילו דרבינו א"ל לומר שמפסיק כן שהרי הוא פוסק בכל הצעות שכן יום ג"כ נהוג נזירות. ולכן י"ל שהוא ז"ל מפרש דלעולם ככ' יום הוא נהוג נזירות אלא דמיבעיא ליה אם עולים לו להטריף עם מנין נזירותו או דילמא מונה הנזירות שמו מעשיו ואחר כך מונה הנזירות שגדל לאחר ל' יום ובאומר ומעשיו נזיר עולם מיבעיא ליה מי חיללא עליה נזירות עולם מהו כיון דאפשר לאתשולי על ההא דלאחר כ' יום חיללא עליה נזיר עולם דכיון שהתחילה לחול ככ' יום שוב אין לה הפסק א"ד כיון דהשמא מיהא לא איחשיל אע"פ שהתחיל לנהוג נזירות מיד משום דאמר ומעשיו בסוף כ' יום ימנה נזירות ל' יום ויגלה ויביא קרבנותיו ואח"כ יהיה נזיר עולם ולא יגלה אלא מ"ב י"ב חדש: והשואל מ"ש רבינו האומר הריני נזיר לאחר כ' יום וחזר ואמר הריני נזיר מעשה מאה יום וכו' היינו בעיא קמייתא דאיפשיטא:

ומונה של בנו ומגלה ומביא קרבנותיו ומשלים השלשים או יתר שנשארו מנזירותו ומגלה לנזירותו. ואם נשאר מן המאה פחות משלשים סותר עד שבעים: ה כיצד נולד הבן ביום שמונים מונה של בנו ומשלים את של בנו ומגלה. ומתחיל למנות מאחר התגלחת שלשים יום ונמצא מפסיד מקורב הולד עשרה ימים שהם מיום שבעים עד הולד. וכן כל כיוצא בזה: ו' האומר הריני נזיר לאחר עשרים יום. וחזר ואמר הריני נזיר מעתה מאה יום. מונה עשרים יום ופוסק ומתחיל למנות שלשים שהיא הנזירות שנדר לאחר עשרים. ואחר השלשים מגלה תגלחת טהרה ומביא קרבנותיו וחזר ומונה

ו' האומר הריני נזיר לאחר עשרים יום וכו'. פ"ב בעי רבא אמר הריני נזיר לאחר עשרים יום ומעשיו מזה יום מהו ופשטין ליה מונה עשרים ואח"כ מונה שלשים ואח"כ מונה שמונים כדי להשלים נזירות ראשונה:

אמר

מקבל מאה יום אחר שאעשה קסם הנזירות לאחר כ' יום וכו'. או דילמא כיון דאית ליה גידול שער לנפיק חילין ומיבעי ליה נזירות מועטת פ' קסם נזירות שהוא ל' יום וכגון דאמר הריני נזיר לאחר עשרים יום ומעשה נזיר אי חיללא השמא וימנה כ' יום ויניח מנין זה וימנה ל' יום וימנה עשרה ימים להשלים נזירות ראשונים ולא יגלה עד ס' השלמת שניה. מחל מנו חדא קא מיבעיא ליה כלומר מחלה בנזירות מועטת שאל ושוב (שאל) בנזירות מרובה בחל"ל דאפילו אח"ל דנזירות מועטת לא חיללא כיון דעשרה יומין לבד הוא לא סלקין הנך עשרה שלשים אחר כ' לאיטרופי ל' שספר מחלה משום דהנך עשרה לא חזו לנזירות לחודייהו ולהכי לא ניתא ליה להפסיק נזירותו אלא אלו כ' יום ורואה שהיו פנויים ויהיה מותר ביין ובתגלחת למחר למחרת אלא חיללא נזירות מרובה בנזירות מועטת שאל ושוב (שאל) בנזירות מרובה בחל"ל דאפילו דרבינו א"ל לומר שמפסיק כן שהרי הוא פוסק בכל הצעות שכן יום ג"כ נהוג נזירות. ולכן י"ל שהוא ז"ל מפרש דלעולם ככ' יום הוא נהוג נזירות אלא דמיבעיא ליה אם עולים לו להטריף עם מנין נזירותו או דילמא מונה הנזירות שמו מעשיו ואחר כך מונה הנזירות שגדל לאחר ל' יום ובאומר ומעשיו נזיר עולם מיבעיא ליה מי חיללא עליה נזירות עולם מהו כיון דאפשר לאתשולי על ההא דלאחר כ' יום חיללא עליה נזיר עולם דכיון שהתחילה לחול ככ' יום שוב אין לה הפסק א"ד כיון דהשמא מיהא לא איחשיל אע"פ שהתחיל לנהוג נזירות מיד משום דאמר ומעשיו בסוף כ' יום ימנה נזירות ל' יום ויגלה ויביא קרבנותיו ואח"כ יהיה נזיר עולם ולא יגלה אלא מ"ב י"ב חדש: והשואל מ"ש רבינו האומר הריני נזיר לאחר כ' יום וחזר ואמר הריני נזיר מעשה מאה יום וכו' היינו בעיא קמייתא דאיפשיטא:

ומ"ש

לחם משנה

לית ליה מכאן ולהבא הוא מטמא דאיהו אמר לר"י דפליג עליה ואמר דאיהו קוטר דאית ליה כר' יוסי דאמר מכאן ולהבא הוא מטמא משמע דאיהו לית ליה הכי ורבינו ז"ל בה' מחוקקי פסד ריש פ"ג כהב דהוב שרואה ביום שביעי שסותר את מניינו וכן כהב בה' מטמא משכב ומושב סוף פ"ג והיינו כר' אושעיא משמע דאית ליה דלמפרע הוא מטמא. ואין לומר דמאי דקאמר ההם רבינו ז"ל הוא מדרבנן שסותר למפרע מדרבנן וכדאמרינן שם בגמ' לר' יוסי דבהלכות איסורי ביאה משמע דזבה הרואה ביום ו' סוחרת מן המורה. ועוד קשה על רבינו דאי סבר מקלף היום ככולו קשה עליו מאי דקשו בגמרא בפ"ב דנזיר וזה גמורה דמייחא קרבן הכי משכחת לה ובגמ' מירא דהא שפעה הלחץ יומי נזיר דדרי ועוד מירא דמחל חלמא יומי סמוך לשקיעת החמה ולא ראינו שחלץ הוא כן בדיח' ה' מחוקקי פסד ריש פ"ג כהב דהוב שרואה ביום ו' סוחרת מן המורה. ז"ל פירשו דאי אמרינן מכאן ולהבא הוא מטמא איחא להך קושיא אבל אי למפרע הוא מטמא אין כאן יום של שימור וכן כהב רש"י ז"ל דהכי איחא בפרק כידל ללן:

ו' האומר הריני נזיר לאחר עשרים יום וכו'. נראה דרבינו ז"ל מפרש הצעות דלא כפירוש החס' ז"ל כדכתב הרב בעל כ"מ ז"ל ובענין נזירות שממין פסק לחומרא דככתב הרב בעל כ"מ ז"ל ואע"פ דרבינו ז"ל פסק כה' ב' דספק נזירות להקל שאני נזירות שממין דלימיה בשאלה. ולי נראה דכח הכהב דפ' ואלו מותרין משמע דנזירות שממין ספקיו לחומרא דהקשו שם ממני' דקסם נדרים להחמיר עם ממני' דקסם נזירות להקל ומירך רבא במסקנא דדוקא בנזירות אמרינן להקל דספקיו חמור מודא ואם מעייל איניש נפשיה לנפיקא אכל בנדרים דאין ספקיו חמור מודא מעייל נפשיה בספק. והקשו דהא מניא גבי נזירות שממין וחסא אין ספקיו חמור מודא ומירא אי מניא מניא כלומר ומיר' מנאי אליבא דר' יהודה משמע דאי קי"ל קסם נדרים להחמיר כדפסק רבינו ז"ל בהלכות נדרים ע"כ כדי שלא יחלוק על מה שפסק בפ"ב מהלכות אלו דפסק בנזירות להקל לנדר לחלק דשאני נזירות דספקיו חמור מודא ולא מעייל איניש נפשיה לנפיקא א"כ בנזירות שממין דאין ספקיו חמור ע"כ מעייל איניש כפסיקא דהוי דומיא דקסם נדרים להחמיר ואע"פ דמירך רב אשי במסקנא דלא חילק

פלוגתא בפירושא דממני'. דרש"י ז"ל פירש קוטר כל השבועים ונרין למנות המאה ממדש והתוס' כתבו דלא גרסינן קוטר שבועים אלא קוטר לבד ופירשו דלא דוקא קוטר שהימים הראשונים יפלו אלא ה"פ מניח את מניינו ומונה ל' לבנו ואח"כ משלים את שלו דאם היו ל' היו עולים אותם ל' נזירות בנו ולתשלום המאה אבל עתה אינו כן אלא מחתיל נזירות בנו ואח"כ יתלים את שלו ומגלה תגלחת אחת לכוין. ורבינו ז"ל יש לו בזה דרך אחרת וגריס קוטר ולי"ג שבועים וכדגרסו החס' ז"ל אלא שראה בירושלמי שאמר שם נולד ביום שמונים קוטר עשרה נולד ביום תשעים קוטר עשרים והתוס' ז"ל דחקו עלמם בפירוש בירושלמי זה ורבינו ז"ל פירש בו פירוש מחזור וה"ק קוטר מה שמה אחר שבועים דכיון דאין תגלחת פחות שלשים יום ע"כ נרין למנות אחר נזירות בנו שהוא מגלה שלשים יום לגידול שער ולכן הפסיד מה שמה יתר משבועים. וממ"ש רבינו ז"ל ואם נשאר מן המאה פחות משלשים משמע דלית ליה כרב דאמר בגמרא יום שבועים עולה לכאן ולכאן דלדריה אפי' נולד ביום שבועים ואחד נמי מחתיל נזירות בנו דיום שבועים עולה לכאן ולכאן ולא בעינן שלשים וכדאמרו שם בגמ' וא"ת כיון דרבינו ז"ל לית ליה יום שבועים עולה לכאן ולכאן איך כתב למעלה גבי נזירות שלו וכו' דיום שלשים עולה לכאן ולכאן ורש"י ז"ל מירך בפירוש קושיא זו דמפרשים ממני' כר פדא אכל לרבינו ז"ל אי אפשר לומר כן דרבא פסק כרב מתנה. וי"ל דמירך כנו שמירא החס' עיינן שם. ואין להקשות דרבינו ז"ל פסק כרבא שאול בה' אבילות דהכי פסקין בפרק אלו מגלחין דאית ליה גבי אבילות דיום ו' עולה לכאן ולכאן וכשאל ו' שלו ערב הרגל בעלה ממני נזירות שלשים דהא אמרינן בגמ' לאקשו לרב דדילמא לא אמרינן הכי אלא גבי אבילות דהוי מילתא דרבנן והכי ס"ל לרבינו ז"ל ולכן פסק כרבא שאול דאופסיקא הלכא כפ' אלו מגלחין וכסחם ממני' דקאמר אחר שבועים דהוי דלא כרב ומתקן בין דאורייתא לרבנן דחילוקו בגמ' כדי לישב קסם משה אליבא דהלכא. אבל הא קשיא על רבינו דהוא פסק בה' קרבן פסח פ' שני גבי שומרת יום כנגד יום ששטמו עליה את הפסח ואח"כ ראה דפטורה לעשות פסח שני ודאי טעמא משום דמקלף היום ככולו דאי קא סבר מכאן ולהבא הוא מטמא כדדחו בגמ' זה אי אפשר דרבינו ז"ל סבר כן דבגמרא משמע דר' אושעיא דאית ליה הרואה וזו בשביעי שלו קוטר את שלפניו

משנה למלך

מלל דעמו הוא משום דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם וכו"מ ואין קורין כל העם שנה סחם אלא לשנת הלגנה ונפיקא מינה טובא בין טעם זה לטעמיה דמירך והיינו היבא דלא אמר מנין דק"ל דחד נזירות ארוך קבל לטעמיה דמירך הכא לא אמר' ספק נזירות להקל דכיון דנשים נזירות נחל' לסניקה ובלאיחא ספק פ"ק דנזיר לטעמיה דרבינו הכא נמי הוי נזיר שני"ד יום משום דבנדרים א"ל אחר לשון בני אדם. ועוד אית תמיה על מירך דבפ"ק דר"ה (דף י"ב:) אמרינן המורה הנאה מחבירו לשה מונה י"ב חודש מיום ליום הרי דשנה סחם היא שנת הלגנה והתם לא שייך מירואא דמירך דהא קי"ל ספק נדרים נפשיה. והנראה אולי דרבינו דחה הירושלמי הזה מהלכא משום דס"ל דאולי לטעמיה דס"ל דבנדרים אוליין בחר לשון מורה לחומרא וכמ"ש הר"ן ריש פ' הנזיר מן המנוגל בשם בירושלמי ובסנהדרין דהאמורה בתורה נתקן רבי וסחמם בפ' בתרא דערבין (דף ל"א) אלא היא שנת החמה או שנת הלגנה ואף דהסחם נראה דרבי דאית ליה שיהא שנת החמה מיוחדת דקרא דמירך חמורא אפי' לה מקומוה גמ' דפ"ק דר"ה נראה דלרבי אף במקום שלא נאמר חמיוה מ' אם שנה סחם היא שנת החמה וזוהי שאמרי בירושלמי א"כ כמנין ימות שנה לריכא כלומר מהדבר ספק דלרבי הוי שנת החמה ולחכמים היא שנת הלגנה אכל לירדן דק"ל דלא אוליין בנדרים בחר לשון מורה אף שהוא להחמיר פשיטא דהאומר כמנין ימות השנה היא שנת הלגנה משום דבנדרים אוליין בחר לשון בני אדם: מי

אין להם מובן כלל דמנין מאן דכר שמי וסבור הייתי לומר שחיתת או היא נ"מ וס"ל לרש"י דמאי דאמרין מיום החמה הכוונה היא שאמר כמנין ימות החמה אלא שמירא בברייתא בזבוח ולפ"ו דברי רש"י הללו מסייעים לכל מ"ש דס"ל לרש"י דכל שלא אמר מנין אליבא דרש"י חד נזירות ארוך דברי לפי שהימים אינם מובדלים זה מזה. שוב ראינו שדברי רש"י רוח אחרת והם אלו שברייתא זו אינה שניה בדקדוק בזבוחהו וכן היא שניה בחספתא פ"ק דנזיר הריני נזיר כימי החמה כמנין ימות החמה נזיר שש"ס נזירות וטעמא זו הינה כתובה לפי רש"י ומש"ה כתב או שאמר בו' וזה פשוט והברייתא שהביא בסוף פ"ק דנזיר היא זאת ולא הביאו שם חלוקת האומר כימות החמה לפי שכוונתו שם לא הינה אלא להכריח דרבי אף דאית מנין חולק ומש"ה לא הביאו אלא החלוקה האחת דהיינו אומר מנין. העולה מכל וזו דאיתא תנא דאית ליה בדאמר כימות החמה אף שלא אמר מנין אמרינן דמונה שש"ס נזירות ולפי מ"ש לריכס אנו לומר דהאי תנא פליג אח"ק דרבי ומתאבאות ד' בחלוקות דבר דהדר נרין אולי תלמוד. בתב מירך בפ"ג מה' נזירות דין ו' יש לתמוה דהא בירושלמי פסק' דנזיר אמרינן מה אן קיימין אס כמנין ימות החמה שש"ס נזירות אס כמנין ימות הלגנה שש"ד אס כמנין ימות השנה לריכא וקין דבירושלמי אמרי לריכא כתבה רבינו בפשיטות לקולא ואפשר שטעמו משום דתנן בפ"ב דטהרות ספק נזירות מותר ע"כ. ואני תמיה על זה שהרי דברי רבינו ברור

בלשון נדר לומר אקדישנה, הלכך כל זמן שלא חל הקדש יכול לחזור, אבל במחייב עצמו בלשון נדר שאמר אתן או אקדישנה, הרי זה מחוייב לקיים דיבורו ואינו יכול לחזור, וזו היא סברת הראב"ד שם בפרק כ"ב מהלכות מכירה יע"ש. כלל העולה דכל שמקבל עליו בלשון נדר שוב אינו יכול לחזור בו. ובפרק בתרא דנדרים אמרינן ההוא גברא דאמר ליתסרו פירות עולם עליה אי נסיב איתתא כי לא גמירנא הלכתא, לא סליק בידיה, אתא ר' אחא ושבשיה וכו', אלמא דאע"פ שלא חל עדיין הנדר לא היה יכול לחזור בו. ובפ"ב דנזיר נמי אמרינן הרי הוא נזיר לאחר כ' יום ומעכשיו נזיר סתם מהו, מי חייל עליה נזירות שני או לא, מי אמרינן כיון דאפשר לאיתשולי אנזירות שני מהשתא יחול הנזירות בתרא, את"ל הכי, אמר הריני נזיר שמשון לאחר כ' יום ומעכשיו נזיר סתם הכא ודאי לא מצי לאיתשולי, ואי ס"ד דכל זמן שלא חל הנדר יכול לחזור בו משום דאתי דיבור ומבטל דיבור, אם כן נהי דנזירות שמשון ליתיה בשאלה, מ"מ הא יכול לחזור בו ולעקור הנזירות:

ולע"ד לא מצאתי היתר לנ"ד אלא ע"י המודעא שמסר בתחלת השנה, ואע"פ שבשעה שנדר לא נזכר מהמודעא, ואיכא מ"ד דבעינן שיזכור מהמודעא בעת שנדר תוך כדי דיבור וכמו שהביא הרמב"ם ז"ל, כבר כתבו האחרונים דרובא דרבוותא הסכימו לדעת הרמב"ם דאפילו לא נזכר אלא לאחר ימים, כל היכא דבשעה שנזכר מהמודעא קיימה בלבו ה"ז מועיל. ועוד דבנ"ד אפשר דאפילו אותם המורים יודו דמועיל, דהא כל טעם סברת המורים דבעינן שיזכור בשעה שנדר מהמודעא הוי כמ"ש הבכ"מ שם משום דלא מסתבר דלאחר שיחול הנדר יעקר כשזכר התנאי, ובנ"ד לא

שייך לומר הכי, דכיון שנדר ע"ת, כל כמה דלא עבר על תנאו עדיין לא חל הנדר:

ואפילו תימא דאפילו בנ"ד פליגי אותם המורים, נראה לע"ד דכל ספק כה"ג בנזירות אזלינן להקל, דכיון דמספקא לן אי חל עליו נזירות או לאו מוקמינן גברא אחזקתיה בחזקת שלא נדר, וכה"ג אמרינן בפרק בכל מערבין גבי האומר ככר זה היום חול ולמחר קדש מערבין לו בו, מ"ט בין השמשות ספקא הוי ומספק לא נחתא ליה קדושה, והטור בא"ח כתב דין זה אפילו בנזיר יע"ש. וכ"ת א"כ אמאי סתם נדרים להחמיר ולא מוקמינן גברא אחזקת שלא נדר, כבר כתב הרא"ש שם דמסתמא לנדר נתכוון דאם לא כן לישתוק, ועוד דהתם כיון שהוא מודה שנדר איתרע חזקתו, וכמ"ש התוס' בפ"ב דכתובות גבי ע"א אומר נתקדשה וע"א אומר לא נתקדשה יע"ש, וכל זה שייך לומר בנדר שחל בשעת הנדר, אבל כה"ג דנ"ד שאין הנדר חל בשעת הנדר אלא לאחר זמן הוא שיחול, כל היכא דמספקא לן אי חל אי לא חל מוקמינן גברא אחזקתיה. ובפ"ט דנזירות כתב הרמז"ל דב' אומרים נזרת וב' אומרים לא נזרת אין זה נזיר כ"נ מדבריו יע"ש, אלמא דמוקמינן גברא אחזקת שלא נדר וכמ"ש בפ"ך מהא"ב, ולפ"ז ע"כ צ"ל דהא דאמרינן סתם נ"ש להחמיר כל היכא דלא שייך לומר ספקו חמור מודאו, ה"ט משום דכיון שהוא מודה שנדר איתרע חזקתו, ולפ"ז היה נ"ל היכא דמספקא ליה אי הוציא נדר מפיו אי לא, מוקמינן ליה אחזקת היתרא שלא נדר:

סימן יג

הא דפסק הרמב"ם ספק נדרים להחמיר וספק נזירות להקל, כתב מהרי"ט בח"א סימן פ"ט דהיינו טעמא דגבי נדרים

דספיקן אינו חמור מודאן מעייל איניש נפשיה לספיקא, אבל גבי נזירות דחמירא ספקא מודאן לא מעייל איניש נפשיה לספיקא עכ"ד. ולדבריו צ"ע הא דפסק הרמב"ם ז"ל בפרק (ה') [ד'] דנזיר גבי האומר הריני נזיר ביום שבן דוד בא, אם בשבת נדר הרי זה מותר באותו שבת מפני שהדבר ספק וספק נזירות להקל עכ"ל, והתם ספיקו אינו חמור מודאן. וראיתי להרא"ם בסי' נ' בתוך התשובה וז"ל, והרמב"ם שכתב סתם נדרים להחמיר ובספק נזירות להקל, אינו אלא מפני שהוא מפרש דברי רב אשי שאמר ההיא ר"י משום ר' טרפון היא אברייא דקתני ר' יהודה מתיר ואמתניתין דטהרות דקתני בה ספק נזירות להקל עד והשתא מתני' דנדרים ומתני' דטהרות תרוייהו אליבא דר' טרפון הן, ובספק נזירות הוא מיקל משום דכתיב בה כי יפליא, ובסתם נדרים מחמיר משום דנדרים הוקשו לשבועות עכ"ד. הנה מדבריו נראה דטעמו של הרמב"ם שפסק דספק נזירות להקל הוא משום דכתיב כי יפליא וכו' טרפון, וא"כ הוא צ"ע דבגמרא הקשו אי ר' טרפון מאי איריא נגנב או נאבד, ותירצו להודיעך כחו דר' שמעון, ואלו הרמב"ם נקט נגנב או נאבד, ומוהר"י אדריי סי' ע"ז כתב דבספקא דדינא לא אמרינן היכא דספקו חמור מודאן לא מעייל נפשיה לספיקא, ועיין מ"ש הר"מ ז"ל בפ"י מהלכות אלו גבי נדר עד לפני הפסח מחלוקת ר"מ ור"י אי מעייל נפשיה לספיקא, ופסק כר"י דלא מעייל נפשיה לספיקא וצ"ע:

סימן יד

כתב הרמב"ם בפ"ב האומר לאשתו הרי את עלי כאמי או אומר פירות אלו עלי

כבשר חזיר אין כאן נדר ואם היה האומר עם הארץ צריך שאלה לחכם ע"כ. והרב בכ"מ הקשה על זה מהא דגרסינן ברפ"ב דנדרים, רבינא אמר הכי קתני אלו מותרין כחולין כבשר חזיר ואי לא תני חולין הוה אמינא בעי שאלה, ומי איכא לאסוקי הכי והא קתני סיפא האומר הרי את עלי כאמי פותחין לו פתח מכלל דרישא לא בעי שאלה ע"כ, והשתא יש לתמוה על רבינו היאך כתב באומר כבשר חזיר דבעי שאלה וכו' יע"ש. ואפשר ליישב דרבינו אזיל לטעמיה דכתב לעיל בפ"א דהנודר בתורה, אם הוא עם הארץ צריך שאלה כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים, ואם כן הוא הדין והוא הטעם האומר פירות אלו עלי כבשר חזיר, וכן כתב הרא"ש בשמעתין על הא דתניא הנודר בתורה צריך שאלה וז"ל, דגבי נודר בתורה הוי טעמא דתלמיד חכם יודע דכיון דלא אמר במה שכתוב בה בגוילי קא משתבע, אבל עם הארץ אינו בקי בכל זה ואתי לזלזולי אפילו כי משתבע במה שכתוב בה, אבל במתני' ליכא לפרש שלא יקל ראשו בשאר נדרים, דא"כ אפילו כבשר חזיר יהא צריך שאלה יע"ש, וא"כ הרמב"ם דפסק כברייתא דהנודר בתורה אם כן אפילו כבשר חזיר צריך שאלה:

סימן טו

מי שנדר להתענות עשרה תעניות ולא קבע להם זמן אי חייב לקיימם לאלתר או יכול לדחותם לכשירצה. דגבי לוח אדם תעניתו ופורע כתבו מקצת מן המפרשים דאיירי אפילו אמר יום זה ואפ"ה מצי ללוותו, דכיון דקבלת תענית מנדר דצדקה הוא דאתי, הא גבי צדקה קי"ל בפ"ק דערכין דהאומר סלע זו לצדקה יכול ללוותה ולפרוע. ולפ"ז יראה

שאר עליו דבר בין בחיוב בין בשלילה הרי זה אסור
דמכלל לאו אתה שמע הן והגשכע בקרבן אינו כלום.
מורר אני ממך מופרש מרוחק מנודה משמט אין
משמעו אכילה אלא דברים אחרים ואם אמר מוררני שלא
אוכל לך אסור ואם אכל כוית מנכסיו לוקח משום לא
יחל דברו דהוה ידות מדאורייתא דכתיב נזיר להזיר
לעשות ידות נזירות כנזירות ובגדרים מנ"ל דכתיב נזיר
נזיר מקיש נזיר לנזיר לעשות ידות נזיר כנזיר ובמנודה
שלא אוכל לך לא לקי למכרת הרב ו"ל דהוה ספיקא
דאורייתא נדינא ממך אסור להנות ונראה דאמר שאני
אוכל לך ואם אכל לוקח וכן נדרי רשעים ונדבות כשרים
נדרי רשעים כיון שפי' נזיר וקרבן ושבועה חייב בכולן
דאנב ריתחיהו נדרי בכולן א"נ לא פי' אלא שאמר
כנזיר רשעים הריני עלי והימנו שלא אוכל חייב בכולן
דהריני הוה לישנא דנזירות ועלי הוה קרבן והימנו שלא
אוכל משמע שבועה כיון דאמר בתחלה כנזיר רשעים
והוה ידות כהני גונו דמייתי הרב ו"ל והא ילפינן לה
לירות לנזירות ולנדר ולשבועה לעיל. נדר במה שכתוב
בתורה או נפלה בידו ונדר בה הוה כמי שנדר במה
שכתוב בה והרי כתוב בה איסור ונדר א"נ הזכרות שבה
נזירין הן שעי' התבינה והבנה לשם קדושה הם קדושות.
אשנה פרק זה אף על גב דהוה כמושבע ועומר דכתיב
ושננתם כיון דאי בעי פסר נפשיה מהוה שבועה כק"ש
חל עליו נדר לענין כל יחל דאורייתא. אין נזירים בדבר
האסור כדאמר לעיל אבל הריני מורר ממך ודנאת
תשמישך אסור עלי אמרה כמו שיתבאר:

פרק ב אחד הגורר מפי עצמו או שהדירו אחר
וענה אמן או מה שהוא קבלת דברים
דכתיב ארור אשר לא יקים וכו' ואמר כל העם אמן משמע
דבעניית אמן הוה קבלת דברים וחייב לקיים תנאו ואינו נאסר
עד שיוציא בשפתיו כדילפינן בשבועה מלבטא בשפתים
ושהו פיו ולבו שוים דאי לא הכי לאו סבא שפתים
מיקרי דמבטא משמע שבוטא מה שיש בלבו כדאמרין
לענין שבועות ונדרים ושבועות הוקשו וילפי מהדרי. הגורר
על דעת אחרים או חזור בו תכף כדיבור הוה כיון
שבועה כדילפינן לה לשבועה סוף פ"ב דה' שבועות.
יש לו לאדם להקדים תנאי לנדר וכשדור הוה בפל
בגונו דמייתי הרב ו"ל וכן לשבועות ומעמא דמבטל ליה
תנאי לנדר אף על גב דהוה פיו ולבו שוים כנדר משום
דכיון ששכח תנאו בשעת נדרו ה"ל נדר מעות ולא תייל
כלל וקרא נמי דלא יחל הכי משמע הוא אינו מחל דברו
דהיינו נדרו אחר שנדרו אבל מחל הוא נדרו קודם שדרי
אותו כיון דלא חל עדין. מהם נדרים להחמיר דהוה ספיקא
דאורייתא ולחזמרא ופירושן יש בו להקל ולהחמיר ואין
הולכין בנדרים אלא אחר לשון בני אדם באותו מקום
ובאותו זמן דלהכי איכיון ובהכי הוה פיו ולבו שוים וכל
לשון שמשמעו לכל העם איסור והוא אומר לא נחבונתי
אלא לכך ולכך מותר מדאורייתא כיון דלישנא דהרם
וקרבן ועצמי ואשתי איקרו נמי מכמורת ומנרה ועצם
ואשתי ראשונה. והפקר שמפקיר לכל הרי הוא כמו נזיר
שאינו יכול לחזור בו ודורשו בירוש' מהשמטתה ונמשחת
מה ת"ל ונמשחת יש לך נמישה אחרת שהיא כו' לעניים
ולעשירים ואי זה הוא זו הפקר וכל הקודם בהם ובה
כשטמא ואפילו הפקיר בית לבין עצמו הוה הפקר מן
התורה כשטמא שאין הקרקע יוצא מתחת ידו וא"כ אפי'
בני

עושה אלה לא יטוט לעולם ויש בהלכות אלו נדרים
מדברי ספרים וחייבים אנו לחזור בהם מדכתיב ושמרתם
את כשמתרי עשו משמרת למשמרת וכתוב לא תאמר
מכל הרברים אשר יגידו לך יסין ושסאל:

הלכות נדרים

פרק א מצות מה לשמור מוצא שפתיו ויעשה
כמו שנדר או כמו שנשבע
דכתיב מוצא שפהך תשמור וגו' וכתוב ככל היוצא מפיו
יעשה לפי' אם אמר על עצמו דברים הסותרים ככל לשון
שיאמר את עצמו אפילו בלא שבועה נאסר בהם ובכלל
זה העשה כל נדרי הקדש שחייב לקיים מוצא שפתיו
כאשר יחבאר בענין קרבנות בס"ד:
אודרת קב שלא לעבור על דברים שאדם אומר עצמו
בהם דכתיב לא יחל דברו ואם אכל מהם
כל שוה לוקח מן התורה ואין לנדרים שיעור דהוה
כמפרש כל שוה כיון דלא מדבר שום אכילה ואם אמר
על עצמו באכילה לא לקי עד דאיכא כוית דמהם אכילה
דתורה בכיות ואם נדר סב' מינין מצטרפין לכיות.
המהפס בדבר הגדור כמו קרבן הרי זה אסור עליו
והוה עיקר נדר האמורה בתורה שמהפס דבר א' בדבר
שנאסר על ידי איסור תורה כקרבן דכתיב כי ידור נדר
עד שידור בדבר הגדור ולאסור איסור הוה לאסור דבר
המותר לו כגון שאמר דבר פלוני אסור עלי ואם מהפס
דבר המותר בדבר האסור שאין יכול לעשותו אסור בנדר
כגון איסורי תורה הרי אלו מותרים ואין כאן נדר דהכי
לימא כבר זה עלי כבשר חזיר והא לא אפשר דבשר
חזיר אסוריה רחמנה והא לא אסריה ומדאנתא קרא דכי
ידור נדר לשדור בדבר הגדור משמע נמי דאנתא למעומי
דבר האסור. והמאת ואשם נמי מיקרו דבר הגדור כיון
שאם נדר בגדור חייב קרבן המאת ואם נמא חייב אשם
וכתיב לה לרבות כל דבר שמהפס לה' שאסור הרי זו
לחמאיה ולאשמי אכל בכור לא מהפס ליה דממע אמו
קדוש. כטור בפניל כבשר ססא של קדשים אסורין
שהרי עשאן כבשר קרבן דאחי בנדר ומעשר בהמה נמי
הואיל וקדושתו ע"י אדם ובכור לא הוה דבר הגדור
דכתיב לא יקדיש איש אותו וחרמי שמים הוה דבר הגדור
לבדק הבית ותרוטת הלשכה וחמידים ודירים עצים
אישים מוכח או אחר ממשמשו היכל וירושלם הרי אלו
אסורין אע"פ שלא הוכיז קרבן שענינם כאומר הרי הן
עלי קרבן. בשר שלמים לאחר וריקת דמים אף על פי
דמותר לזרים אם רתפים בה אסור שלא רתפים אלא
בעיקרו שהיה אסור ואם היה בשר בכור לפני וריקת
דמים הרי זה אסור דאף על גב דמתפס בבכור אסורין
דמותר אפ"ה כבשר בכור לפני וריקת דמים אסור ונראה
דהוה מעמא דכיון דהשתא הוה בשר כוריקת דמים לחוד
שרי למיכל לכהנים ולא חשיב לה דבר האסור. כל
כינויי קרבן וחרם הוה כקרבן וחרם ולא צריכי קרא
לרבותי כינויים דבכל לשון דאדם נזיר מייחב דכיון
דקרו לקרבן קונה וכן השאר הא הוה נדר וכן הקדוש
בכינוי הוה הקדש וכינויי כינויין בין בנדרים איסור בין
בהקדש מותרין דאף על גב דאיכא משמע הכי דקרו
לקרבן קונה כדאמר אפ"ה לא הוה עקר לשון אלא
דמינייהו משתגיזי בהו ולהכי כינויין גופיהו לחוד הוא
דמשמע לשון נדר ולא כינויי כינויין. כל לשון שמשמעותו

ואלו מותרין פרק שני נדרים

יפ.

סוגיית הדף

דלהרע או להיטיב מיירי בדבר הרשות, ולענין מלקות לחוד הוא דחל בכולל. וכבר כתבתי לעיל (שם) דלשיטתו אתי שפיר הא דאיצטריך מיעוטא דלהרע או להיטיב לביטול מצוה, אע"ג דכבר שמעינן לה מלא יחל דברו דאפילו לאו אין בו, ולשיטתו נחא דאיצטריך לכולל דחל לענין מלקות ומ"מ אימעוט מקרבן. אלא דקשה לשיטתו א"כ בקיום מצוה על ידי כולל נמי ליפטר מקרבן, ומהא דשבועה שלא אוכל תאנים וענבים (לעיל י"ז ע"ב ושם כ"ח ע"ב) לא משמע כן וכמ"ש התוס' ז"ל בשבועות (כ"ד ע"א סוף ד"ה אלא כדבא). והרמב"ם ז"ל כתב ג"כ להדיא (פ"ב מהל' שבועות ה"א) דחייב קרבן ע"י כולל גם בביטול מצוה, והדרא קושיא לדוכתה הא איתא בלא אניח. וכן הא דתנן (התם כ"ז ע"א) מה לביטול מצוה דליתא בלאו והן, (והאיתא) [והא איתא] בלאו ע"י כולל. ונהי דהא לא תיקשי דמ"מ פירכא איכא דלא עשה בה לאו כהן במפרש לדבר מצוה וליכא למילף בק"ו מדבר הרשות, אבל מהא דלא אניח תיקשי.

ועוד קשה לי מהא דאמר אביי לעיל (ט"ז ע"ב) שבועה שלא אהנה מן הסוכה השבועה לא חיילא דהוי לבטל מצוה, והא שלא אהנה מן הסוכה כולל כל הנאות אפילו שאינן של מצוה ומיגו דחייל אהנאה של רשות חייל נמי על דבר מצוה. ולזה י"ל כיון דעיקר הנאה של סוכה בחג הוא ישיבתה דמצוה היא א"כ עיקר שבועתו הוא לבטל את המצוה ולא חייל. ויש לדקדק עוד מהא דאיתא בנזיר (ג' ע"ב) מיין ושכר יזיר לאסור יין מצוה כיון הרשות, ומסיק (התם ד' ע"א) דאמר שבועה שאשתה וכתב הרמב"ם ז"ל (פ"ז מהל' נזירות ה"א) דאמר שבועה שאשתה היום ואחר כך אמר הריני נזיר דחייל נזירות ואסור לשותות, ולמה לי קרא הא בשבועה ג"כ חייל כהאי גוונא בכולל, ועיין תוספות שבועות דף כ"ה (ע"א) בד"ה חומר בנדרים שכתבו דמשום הכי לא ילפינן נדרים מנזירות משום דבנזירות איכא כולל שאוסר כל יין עליו. וי"ל דאיצטריך קרא דלא נילף בק"ו מטומאה דהותרה בנזיר כדאיתא התם בנזיר (מ"ד ע"א). והדברים ארוכים ורחבים בזה, וצ"ע בדברי הראשונים ז"ל. ועיין במרדכי (פ"ב) [פ"ג] דשבועות (אות תשנ"ו) שנראה מדבריו דמנזיר הוא דילפינן לשבועות דחל בכולל:

דף יח: משנה סתם נדרים להחמיר כו'. צריך לדקדק בטעמא דמילתא דאזלינן בזה להחמיר דאין

לומר דמספיקא אזלינן לחומרא ככל ספיקא דאורייתא (כדאיתא בביצה ג' ע"ב) דהא משמע דהוי נדר גמור ולא מספק. והרא"ש ז"ל (בד"ה סתם) כתב דסתם נודר דעתו לאיסור כיון דלא שתק. וצ"ל אע"ג דהוא אומר שלא נתכוין אלא למה שאמר כבשר מליח בלי שום פירוש לא לאיסור ולא להיתר מפרשינן דבריו לחומרא לאופן האסור כיון דיש לפרש דבריו לאיסור ולהיתר והוא לנדר קמכוין אזלינן בתר פירוש האיסור. והתוס' ז"ל (בד"ה ואם סתם) כתבו דאמר בפירוש שנתכוין למה שהלשון משמע וכיון שיש במשמע הלשון איסור ג"כ, אזלינן בתריה ולחומרא והוי נדר גמור. ולדבריהם צריך לומר ג"כ כמ"ש הרא"ש ז"ל כיון שנתכוין לנדרור מסתמא דעתו הוא לפירוש האיסור. ולפ"ז אין זה ענין כלל לספק נדר בעלמא דהכא לאו מספיקא הוא דאזלינן לחומרא. ולקמן בגמרא (י"ט ע"א בד"ה אלא הא) יתבאר יותר בס"ד:

משנה הרי עלי כחרם כו' אם סתם אסור. והקשה הלחם משנה ז"ל (פ"ב ה"ח ד"ה ואם סתם) לדברי הרמב"ם ז"ל (פ"ו מהלכות ערכים וחרמים ה"א) דפסק סתם חרמים לכהנים, אמאי הכא סתם אסור. ותירץ דהכא שאני דרוצה להתפס ודאי לאיסורא קמכוין. ובירושלמי בשמעתין (ה"ד) מוקי להא דתנן במתניתין בגליל אסורין שאין אנשי הגליל מכירין בחרמי כהנים, דמשמע הא מכירין מותרין, היינו כמאן דאמר סתם חרמים לכהנים (במתני' ערכין כ"ח ע"ב), (ומסיק) [ופריך] א"כ אפילו בגליל יהיו מותרין, ומשני דאנשי גליל רגילים בחרם של עכן משום הכי אסור, וביהודה שאין רגילים בחרם של עכן את אמר מותר. משמע דלמ"ד סתם חרמים לכהנים אם התפס בחרם סתם ג"כ לחרמי כהנים הוי ומותר, ורישא דמתניתין דתנן גבי חרם אם סתם אסור על כרחך אתיא כמאן דאמר סתם חרם לבדק הבית (בערכין שם), וא"כ אמאי פירושן להקל אטו בחרם גמור אם החרים סתם יכול לפרש דבריו אח"כ דלחרמי כהנים קמכוין, זו לא שמענו כיון דמקרא ילפינן (שם) דסתם חרם לבדק הבית. משמע דאינו יכול לפרש דבריו אח"כ. ואפשר דהירושלמי מפרש ופירושן להקל כחד פרושא שכתב רש"י ז"ל (ד"ה אסור) דמפרש בשעה שנדר. ומש"ס דילן משמע דס"ל דלא שייכא הא דמתניתין בפלוגתא דסתם חרמים בעלמא, מדלא משני (הכא) [הכין] לקמן (י"ט ע"ב) דברי ר' יהודה. ועיין רש"י

ז"ל (ד"ה אם כחרם) שכתב דחרמי בדק הבית לא ניתן לפדות, וזה אינו, ועיין בדברי הרמב"ם ז"ל בהלכות ערכין וחרמים (פ"ו ה"ד), ובערכין במשנה שם (כ"ח ע"ב) חרמי כהנים אין להם פדיון ברש"י ותוס' ז"ל שם: (ד"ה חרמי כהנים)

וכתב הרמב"ם ז"ל שם בפ"ב מהלכות נדרים הלכה י"א במה דברים אמורים במקום שמשמע (כא') [כל אחד] מאלו שני ענינים, אבל מקום שדרכן שאין קוראין חרם סתם אלא לחרמי בדק הבית בלבד ואמר שם הרי הן עלי חרם הרי זה אסור, וכן אם אין קוראים חרם סתם אלא [ל]חרמי כהנים הרי זה מותר. על זה יש לדקדק לפי שיטתו שפסק (בהל' ערכים וחרמים ה"א) דסתם חרם לכהנים, א"כ בכל מקום חרם סתם נקרא חרמי כהנים, ועל כרחק צ"ל כמ"ש הלח"מ ז"ל דאע"ג דסתם חרם לכהנים אבל אם התפיס בחרם אמרינן דלאיסורא קמכוין, וא"כ אין הדבר תלוי בקריאת המקום, והא דתנן שאין אנשי גליל מכירין חרמי כהנים צריך לפרש לשיטתו דבגליל חרם סתם אינו נקרא חרמי כהנים אלא חרם בדק הבית, ואטו לענין חרם עצמו ג"כ יש חילוק בין יהודה לגליל, ובגליל לכ"ע אם החרים סתם הוי לבדק הבית, ואמאי לא תנן הכי בערכין בדין חרם עצמו, אלא משמע דגזירת הכתוב הוא סתם חרם לכהנים לרבנן ולריב"ב לבדק הבית ולא שייך לפלוגי בזה במקומות, והא דאמרינן שאין אנשי גליל מכירין היינו שאין מצוי ביניהם חרמי כהנים ומשום הכי אסורים לכולי עלמא, וכן הא שאין אנשי גליל מכירין את תרומת הלשכה נמי מפני שאין מצוי ביניהם, אבל לא מפני שסתם תרומה נקרא תרומת הגורן דהא סתם חרם בכל מקום אינו נקרא אלא חרמי כהנים ואפ"ה סתם חרמים אסורים לת"ק. וצ"ע יותר בזה:

גמרא והתנן ספק נזירות להקל כו'. ופי' [הרא"ש] ז"ל (ד"ה והתנן) כגון שאמר הריני נזיר שזה היה ובהמה. יש לדקדק מאי קושיא דלמא בספיקא אזלינן לקולא גם בנדרים והכא לאו מספק הוא דמחמרינן בסתם נדרים אלא נדר גמור הוא וכמו שכתבנו לעיל (ד"ה סתם נדרים). וי"ל דבכלל ספק נזירות הוא גם כן היכא דיש ספק בלשונו אי מכוין לנזירות או לדבר אחר דהוי דומיא דסתם נדרים ואפילו הכי אזלינן לקולא. ולקמן בשמעתין (י"ט ע"ב ד"ה אמר רבא) יתבאר יותר:

גמרא אמר ר' זירא הא רבנן הא רבי אליעזר, דלרבי אליעזר לא מעייל ממוניה לספיקא וכל שכן גופו, וכוותיה אתיא הא דספק נזירות להקל. ואין להקשות דלמא עד כאן לא קאמר ר"א דלא מעייל ממוניה לספיקא אלא התם דההקדש חל על חיה ובהמה ודעתו על הודאי ואין דעתו על הספק אבל הכא אי לא מעייל נפשיה לספיקא אם כן יצאו דבריו לבטלה, ודלמא מודה ר"א בהא דעל כרחק עייל נפשיה לספיקא, דיש לומר דהכא נמי דעתו היה על הודאי דסבור היה דאין במשמעות לשונו אלא אופן אחד ואילו ידע דהלשון ספק הוא ומתפרש בשני פנים לא הוי מעייל נפשיה לספיקא.

ועיין בפי' הרא"ש ז"ל (בפ"ב מהל' בכורים) [בכורים פ"ב מ"א אות י"ג] שהקשה התם מתניתין אהדדי דתנן התם הכותב חייתו ובהמתו לבנו לא כתב לו את הכוי והיינו כר"א דאמר דממוניה לא מעייל לספיקא, ובסיפא תנן דאם אמר הריני נזיר שזה חיה [או בהמה] הרי זה נזיר דאפי' גופו מעייל לספיקא. ולפי מה שכתבנו יש לישב דלמסקנא ר"א מודה בהא שלא יהיו דבריו לבטלה, ודוקא בהקדיש חייתו ובהמתו הוא דפליג כיון דלא יצאו דבריו לבטלה. אבל לפי האי פירושא (הריב"א, הובא בתוס' ד"ה והתנן) דחייתו ובהמתו היינו חייתו או בהמתו, בלאו הכי אין כאן קושיא דכ"ע מודו בכותב חייתו (ובהמתו) [או בהמתו] לבנו דאין הכוי בכלל משום דהמוציא מחבירו עליו הראיה, וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה שם. אלא דהרא"ש ז"ל (באות י"ב) מפרש חייתו ובהמתו היינו שניהם (כדעת ר"י הובא בתוס' שם), וא"כ הא דאין הכוי בכלל משום דלא מעייל ממוניה לספיקא וכר"א, ומשום הכי הקשה מה שהקשה, וכן צ"ל לדברי הר"ש ז"ל (שם ד"ה לא כתב). אבל להאי פירושא קשיא טובא מנ"ל דס"ל לרבנן דמעייל ממוניה וגופו לספיקא הא לאו ספיקא הוא התם דממה נפשך קדיש בין חיה בין בהמה. וכן יקשה בטעמא דמתניתין אמאי לא כתב לו את הכוי כיון דכתב לו חיה ובהמה, ומידי דהוה אהא דתנן בב"ב (ק"מ ע"ב) אם ילדה זכר יטול מנה נקבה מאתים וילדה טומטום [אינו נוטל], ובגמ' שם מסיק דמתני' כרשב"ג דס"ל בריה בפני עצמה הוא, אבל לחכמים] נוטל כפחות שבשניהם, מטעם ממה נפשך. וכן תנן בתמורה (כ"ד ע"ב) אם ילדה זכר עולה ואם נקבה זבחי שלמים, וילדה טומטום ואנדרוגינוס [רשב"ג אומר אין] קדושה חלה

עליהם, (אם לא למ"ד) דבריה בפ"ע הוא [אבל חכמים ס"ל דקדושה חלה עליהם], והדברים ארוכים בזה. וכבר דברו התוס' ז"ל מזה בכמה דוכתי, עיין בב"ב פרק מי שמת (קמ"א ע"א ד"ה אלא) ובתמורה פ' כיצד מערימין (שם ד"ה קסבר), ועיין תוס' ז"ל בכאן (ד"ה והתנן):

דף יט. אלא אי קשיא הא קשיא ספק משקין כו', ומי ס"ל לר"א כו' והתניא ר"א אומר אין טומאה למשקין כל עיקר. והקשה הר"ן ז"ל (בד"ה מאי איכא למימר) א"כ בלאו הכי תיקשי דר"א אדר"א בספק משקין אפילו אי הא דספק נזירות דלא כר"א, ותירץ די"ל דר"א מחמיר אפי' בספק דרבנן. וקצת (תימא) [תימא] דהא בפסחים (ט"ז ע"א) פריך הש"ס דר"א אדר"א בהא ונשאר בקושיא שם אליבא דרב. גם מה שכתב לתרץ דאי לאו דספק נזירות להקל אתיא כוותיה מצינן למימר דר"א מחמיר בספק אפי' מדרבנן, אבל כיון דאמרת דר"א מיקל בספק נזירות דאורייתא היכי עדיפא טומאה דרבנן כו', גם זה אינו מוכרח דהא מצינו בכמה מקומות דאחמור בספק דרבנן (עיין שדי חמד מערכת הסמ"ק כלל מ"ד - ג"ב), וספק נזירות שאני משום דלא מעייל נפשיה לספיקא הוא. והנכון כגירסא דלא גרס אלא להא דספק משקין ליטמא טמא, דמתניתין הוא. וכ"כ הרשב"א ז"ל (בד"ה ה"ג), ושם בפסחים הוא דרמין ברייתות אהדדי:

← **אלא** הא רבי יהודה הא רבי שמעון כו'. ר"י ס"ל דלא מעייל נפשיה לספיקא ודעתו היה לכשיחבר הדבר, אבל מספק לא קיבל עליו נזירות, ור"ש ס"ל דמעיל נפשיה לספיקא והוי נזיר מספק. וכבר כתבתי לעיל (י"ח ע"ב ד"ה אמר רבי זירא, גבי הקדיש את הכוי וכמו כן יש לומר גבי כרי) דלכאורה לא דמי הא דסתם נדרים להא דכרי, דגבי כרי כיון דאמר אם יש בכרי הזה מאה כור אמרין דדעתו היה כשיחבר הדבר, אבל בהא דסתם נדרים הא מתחילת דבריו עייל נפשיה לספיקא [וא"כ יצאו דבריו לבטלה]. ועוד לפי מה שכתבנו (י"ח ע"ב ד"ה סתם) דבסתם נדרים הוי נדר גמור, א"כ היכי שייך בזה לא מעייל נפשיה לספיקא כיון דאמדינן דעתיה דודאי לאיסורא מכוין ולא עייל נפשיה לספיקא כלל. והתוס' ז"ל בד"ה ור"ש (כו') הקשו כנ"ל, ותירצו כיון דר"ש מחמיר בספק כל שכן דמחמיר בסתם נדרים (שהפסק) [שהספק] להחמיר והוי נדר ודאי. אבל אכתי תיקשי למה מוקי הא דסתם נדרים בפלוגתא דלמא ר'

יהודה נמי מודה בה כיון דנדר ודאי הוא, ובספק נזירות הוא דמיקל. ובאמת פשטיה דהש"ס משמע דהא דסתם נדרים להחמיר הוא משום דספיקא לחומרא, וכדאיתא בסוף שמעתי (י"ט ע"ב) אלמא ספיקא לחומרא או לקולא. אלא דא"כ לא הוי דייק לקמן הא מכירין מותרין, דלמא אין מכירין אסור ודאי הא אין מכירין אסור מספק, אלא ודאי משמע דסתם נמי ודאי איסור הוא ולא מספיקא. ומדברי הרמב"ם ז"ל יש לדייק קצת דמספק הוא דמחמירין, מהא דכתב (פ"ב הי"א) דאם משמעות המקום הוא חרם לאיסור, ואמר חרם סתם אסור. והכ"מ ז"ל (ד"ה מקום) דקדק מאי אריא אם משמעות הוא לאיסור אפי' לאיסור ולהיתר סתם אסור. ולפי הנ"ל ניחא קצת דהתם מספק הוא דמחמירין, והיכא דמשמעות לאיסור אסור ודאי ולא מספק. אבל מדברי הראשונים (תוס' הנ"ל, רא"ש י"ח ע"ב ד"ה סתם) נראה דודאי איסור הוא בכל סתם נדרים. והכ"מ ז"ל כתב דקמ"ל דאפי' מפרש דבריו ואמר דלהיתר קמכוין אינו נאמן במקום דמשמעות חרם לאיסור. ולפי דברי הירושלמי [שהבאתי] לעיל (י"ח ע"ב בד"ה הרי עלי) דמוקי לסתם חרמים דסיפא כמאן דאמר סתם חרמים לכהנים, ולפ"ז רישא דסתם חרמים אסורים, היינו כמאן דאמר סתם חרמים לבדק הבית. ואפ"ה נאמן אם מפרש דלחרם של כהנים נתכוין (כדתנן ופירושם להקל, ודלא כהכסף משנה). וכבר כתבתי לעיל (שם) בזה:

דף יט: גמ' אמר רבא גבי כרי דספיקו חמור מודאי לא מעייל נפשיה לספיקא והכא בנדרים אין ספיקו חמור מודאי שפיר מעייל אינש נפשיה לספיקא, ורבי שמעון ס"ל דאפי' בספיקו חמור מודאי מעייל נפשיה לספיקא כדאיתא בנזיר (ח' ע"א), ואע"ג דיכול להתנות לר"ש מ"מ הוי ספיקו חמור מודאי, וכמ"ש התוס' ז"ל בנזיר (שם ד"ה שיהא). ולהלכה קי"ל דסתם נדרים להחמיר וספק נזירות להקל, וכטעמא דרבא דספיקו חמור מודאי. וא"כ זה אינו אלא היכא שלא נתבררו דבריו כמו אם יש מאה כור [ונגנבון] או אם תלד אשתי בן והפילה (כנזיר י"ג ע"א) דלא נתברר אם בן קיימא הוא, ואמרין בזה דלא מעייל נפשיה לספיקא, ולכן קיימא ודאי נתכוין, אבל בספיקא דדינא לכאורה לא שייך בזה לא מעייל אינש נפשיה לספיקא, וכן היכא דמשמעות הלשון לאיסור ולהיתר דדינו כן להחמיר בודאי ולא מספק כגוונא דמתניתין נמי לא שייך בזה ספיקו חמור מודאי, ובנזיר נמי אזלינן לחומרא. אלא

יש לדון מדין חזקה קמייתא שעל החפץ דכמו דבספק אי חל קדושה על חפץ איכא חזקה קמייתא דנשאר חולין כדאיתא בעירובין דל"ו א', כן בקונם דהוי כקדושה איכא חזקה חולין על החפץ דלא חל בו דיני קונם, ועוד צ"ת.

מתני' ופירושן להקל. בתוס' לק' דכ"ג ב' נראה דרק בנדר הדין כן ולא בשבועות, ועי' בקרן אורה לק' דכ"ד ב' בד"ה ואימא קינא מש"כ בזה, והגרצ"י אדלשטין שליט"א ציין לבהגר"א בסי' רכ"ח ס"ק ק"ד דמבואר בדבריו דגם בשבועה איתא להאי כללא דפירושן להקל.

מתני' אם כחרם של שמים אסור ואם כחרם של כהנים מותר. תוס' והרא"ש מקשים הרי אף חרמי כהנים הרי עד שיבאו לידי כהנים מועלין בהן וא"כ הוי דבר הנדור, ומתמצים דסתם חרמי כהנים היינו אחר שכבר באו לידי כהן.

ובר"מ בפ"ב מנדרים ה"ח פסק לדינא דמתני', ובלח"מ שם מקשה דהרי הר"מ בפ"ו מערכין ה"א פסק דסתם חרמים לכהנים, וא"כ אמאי פסק הכא דסתם חרמים אסור, ובשלמא להר"א שכתב בסוף ה' ערכין דבזה"ז סתם חרמים לשמים דכיון דניתנים לאנשי משמר ועתה אין משמר כונתם לשמים אתי שפיר אבל להר"מ דלית ליה שם הכי כמבואר שם קשה, ומתריך דשאני הכא דיש לנו לקיים דבריו כל מה שנוכל וכיון דאם מתפס בחרמי כהנים אינו נדר כלל אית לנו לומר דהתפס בחרמי שמים כדי שיהא נדר, ועי' בקרן אורה.

מתני' אם כמעשר בהמה נדר אסור. כתב הר"ן דדבר הנדור הוא כשהיה קורא לעשירי עשירי ואסור לכל עד שיקרבו מתיריו. ובתוס'

זה אסור ואם אמר לא היה בלבי אלא תקרובת ע"ז ויין שנתנסך לה הרי זה מותר ואם נדר סתם הרי זה אסור. ונראה מהר"מ דמפרש כן למתני' דאם בשל שמים נדר אסור לאו תנא דמתני' קאמר לה, אלא דכן שיילינן ליה ואם אמר דבשל שמים נדר אסור, ועי' בר"ן. ונראה עכ"פ מדברי הר"מ דיש שתי דרגות, חדא בפירש להחמיר ועוד דבסתמא אזלי' להחמיר, וא"כ נראה דבסתמא דלהחמיר הוי רק ספק, משא"כ בשפירש להחמיר הוי ודאי אסור. וכן בקרית ספר שם נוקט דהוי מדין ספק לחומרא, וכן בק"א לק' די"ט א' מדייק מהר"מ שם הי"א דרק מספק הוא דאסור, וכן כתב בחזון יחזקאל פ"א הי"א לדייק מר"מ זה דהי"א דהוי רק איסור ספק. - ועי' להלן בתחלת דברי הגמ' מה שיבואר עוד.

והנה אי האיסור הוא רק מספק צ"ב מה החידוש במתני' הא כן הוא הכלל בכל ענין דספיקא דאורייתא לחומרא, ואפשר דקמ"ל דמחית נפשיה לספיקא וככל סוגיית הגמ'. - והנה במחנ"א נדרים סי' י"ב מחדש דבספק נדר או בספק נזירות מוקמינן גברא אחזקתיה דלא נדר או נזר, ומקשה דא"כ אמאי סתם נדרים להחמיר, ומתריך ב' תי', או כהרא"ש דהוי ודאי נדר ולא ספק, או דאף אי הוי ספק אבל כיון שהוא מודה שנדר איתרע חזקתו וכמ"ש התוס' בפ"ב דכתובות גבי ע"א אומר נתקדשה וע"א אומר לא נתקדשה עיי"ש עוד. והנה במה דמדמה זאת להא דפ"ב דכתובות יש לדון בזה מכמה פנים ואכ"מ. - ובעיקר מה דסובר דאיכא חזקה קמייתא לומר שלא נדר ולא נזר, יש לדון בזה הענין מכמה סברות, דראשית יש לדון מדין חזקה קמייתא שעל הגברא שלא נתחייב לקיים דיבורו, ונידון זה שייך לנידון שבשור"ת הגרע"א קמא סי' ז' אי שייך חזקה על הגברא שנשאר בחיובו או בפטורו למצוה. אך בנדר [ואולי אף בנזירות]

תוכל לחול שבועה שניה, וע"כ חשיב דאיכא קבלת דברים מיד.

ובזה יתיישבו כל הקושיות הנ"ל בדברי הרמב"ם, דאף דליכא בשבועתו השניה לא מעשה שבועה ולא חלות שבועה, אך איכא קבלת דברים לענין זה דאם ישאל על הראשונה תחול שניה עליו, ושפיר הוא קבלה כבר עתה לענין הזמן שלאחר שישאל על הראשונה. והא דהק' המחנ"א והט"ז מנודר לאחר ל', דקודם דחייל הנדר לא מצי לאתשולי עליה, י"ל, דאם כל קבלתו היא על לאחר ל' א"כ ליכא היום לא מעשה קבלת נדר ולא חלות נדר, משא"כ בנידון דידן דאיכא קבלה עכשיו לענין שאם ישאל על הראשונה תחול השניה, שפיר חשיב כבר מתחילה דאיכא קבלת שבועה מסוימת דמתלא תליא וקאי, וע"כ ס"ל להרמב"ם דמצי לישאל על השניה אף קודם שנשאל על הראשונה.

דף יח:

❧ קיח ❧

← מתני', סתם נדרים להחמיר ופירושם להקל. פי' הר"ן 'כלומר מי שנדר ויש לפרש לשונו להחמיר ולהקל, כל שלא פירש אחד מהן למה נתכווין, הולכין בסתמא להחמיר'. ומלשון הר"ן

משמע דהא דאמרינן סתם נדרים להחמיר, פירושו דמספק אנו דנים אותו להחמיר. וכן כתב בפירוש בקרית ספר (נדרים פ"ג ה"ו) שהוא מדין ספיקא דאורייתא לחומרא.

אכן ברא"ש פירש 'אם סתם, אזלינן לחומרא דסתם הנודר דעתו לאסור מדלא שתק', ומבואר דהטעם דאזלינן לחומרא הוא משום דמדלא שתק מוכח שנתכוין לאיסור, ולפי זה הוי נדר בתורת ודאי.

ולכא' נפק"מ בין הני ביאורי הראשונים, אם ילקה על נדר זה, דלדברי הר"ן והקרית ספר דהוא חומרא דמחמירינן מספיקא, לא לקי ע"ז. אכן לדעת הרא"ש דהוי נדר בתורת ודאי ומכח ההוכחה דלא שתק, לכאורה ילקה על נדר זה. וכן כתבו להדיא בתוס' (יט. ד"ה ור"ט) שלוקה על הנדר.

ונראה דפלוגתא זו דהר"ן והרא"ש הוי לשיטתייהו בכוליה מסכתין בגדרי חלות הנדר, דכבר נתבאר לן בריש מכלתין דלדעת הר"ן יסוד דין נדר הוא דעל ידי דיבור הנדר חייל איסור בחפצא, וזה כל מה דנתחדש בפרשת נדרים דיש כח בביטוי שפתיים להחיל איסור בחפצא, אכן דעת הרא"ש דעיקר איסור הנדר חל בתוצאה מקבלת לבו דנתחדש בפרשת נדרים דהוא מחוייב לקיים

מד. א.ה. ועי' בקר"א דפי' דהתוס' אזלי כשיטת הרא"ש הנ"ל.

אכן נראה לדקדק מלשון התוס' דכתבו 'שאמר שנתכוין', דביארו לדינא דמתני' באופן מחודש, דמיירי שהנודר אמר שכונתו שיחול מה שמורה משמעות לשונו, דאם משמעות לשונו מורה לאיסור רוצה שיחול הנדר ואם היא מורה להיתר לא יחול הנדר. ונמצא דכד אמרינן סתם נדרים להחמיר והיינו דמספק אנו נוקטים דלשון זה הוא לשון של נדר, ממילא חייל נדריה בתורת ודאי, דכך היתה כוונתו מלכתחילה דאם נפרש דבריו להחמיר דיחול הנדר, ולפיכך הוי נדר גמור ולוקה עליו.

והנה בביאור דברי המשנה 'ופירושן להקל' נחלקו הראשונים, דהרא"ש והתוס' (ד"ה סתם, בפירוש הראשון) פי' דמיירי דאומר בשעת הנדר 'הרי עלי כבשר מליח של עבודת כוכבים' ומשו"ה לא חייל הנדר. והרא"ש בפסקיו (סי' י) ובתוס' הקשו על זה א"כ מה חידוש איכא בדין זה, הרי ודאי דאם בשעת הנדר אמר שכונתו להקל דיש לדון להקל. ולכך ביארו בשם ר"ת, דמיירי במפרש לאחר הנדר ואומר שנתכוין בליבו לקולא, ונתחדש דסומכין על פירושו אע"פ שהוא מיקל.

ובדעת הרמב"ם נראה דביאר לדינא דמתני' באופן מחודש. דהנה הרמב"ם (נדרים פ"ג ה"ז) כתב 'סתם נדרים להחמיר ופירושן יש בו להקל ולהחמיר, כיצד האומר הרי הפירות האלו עלי כבשר מליח וכיין נסך אומרים לו מה

קבלתו, ורק דאיכא גזה"כ דבעינן שיבטא בשפתיו, אך יסוד האיסור הוא משום הקבלה שבלב אלא דבעינן דפיו יגלה על לבו. וממילא דלדעת הרא"ש כד מספק"ל מה נתכוין לנדר, הרי יסוד הספק הוא אם היה בליבו לנדר או לא, ולזה מהני דאית לן הוכחה מהא דלא שתק דע"כ נתכוין לאיסור. ומשו"ה הוי נדר ודאי כיון דידעינן שהיה בליבו לידור דזהו עיקר דין הנדר.

אכן לדעת הר"ן דעיקר הנדר חל ע"י דיבור פיו ולא משום כוונת לבו, א"כ כד מספק"ל אם נתכוין לאיסור או להיתר לא מהני הוכחה חיצונית דנתכוין לנדר, דלחלות הנדר בעינן דיבור איסור, וכל דמספק"ל בדיבור זה אם הוא דיבור איסור או לא, הרי זה ספק נדר. ולא מהני מה דמוכח לן מהא דלא שתק דנתכוין לנדר, דלא משום כוונת לבו אסרינן אלא משום דיבור פיו, וכל דלא נתברר אם הדיבור מתפרש לאיסור או להיתר, הרי זה ספק נדר, ורק דמדין ספיקא דאורייתא לחומרא מחמירנן דהוי נדר.

והנה בתוס' (ד"ה וא"כ) כתבו, 'ואם סתם אסור, פירוש שאמר שנתכוין סתם למה שהלשון משמע'. ובפשטות נראה דהתוס' אזלו בשיטת הר"ן דמספק"ל בפירוש לשון הנדר, ולפי"ז נמצא דהא דאמרינן סתם נדרים להחמיר הוא משום ספיקא דאורייתא לחומרא. וקשה ממש"כ התוס' הנ"ל דלקי על נדר זה, דאי לא חייל אלא מספיקא, מ"ט לקי.

וכנ"ל. ועוד, 'ופירושן יש בו להקל ולהחמיר', והיינו באופן שלא אמר מתחילה שרצונו שיחול כפי משמעות הלשון, אלא נדר בסתמא, ובכה"ג יכול לפרש אח"כ בין לקולא בין לחומרא.

❖ קיט ❖

מתני', אמר הרי עלי כמעשר, אם כמעשר בהמה נדר אסור. הנה בטעמא דמילתא דמעשר בהמה חשיב דבר הנדור מצינו חילוק בלשונות הראשונים. הר"ן (ד"ה אס כמעשר) כתב 'דדבר הנדור הוא, כשהיה קורא לעשירי עשירי ואסור לכל עד שיקרבו מתיריו', והרא"ש (ד"ה ואס כמעשר) כתב 'דהוי כדבר הנדור שצריך להקדישו', והרמב"ם (מדיס פ"א ה"ג) כתב 'האומר הרי הן עלי כמעשר בהמה הרי אלו אסורין הואיל וקדושתו בידי אדם, הרי הן עלי כבכור הרי אלו מותרין שאין קדושתו בידי אדם ואינו יכול להתפסו בנדר'.

ונראה דהראשונים דקדקו בלשונם לשיטתייהו בגדר דבר הנדור. דהנה לעיל [אות צז] ביארנו דנח' הראשונים בגדר דבר הנדור, דלדעת הר"ן גדר דבר הנדור הוא כל דבר שחלות איסורו נעשה ע"י האדם, ולדעת הרא"ש לא בעינן שיהא איסור דחל ע"י האדם, אלא רק שהאיסור יבוא על ידי דיבור האדם [אף דחלות האיסור גופה

היה בלבך, אם פירש ואמר כבשר מליח של קרבן וכו' הרי זה אסור, ואם אמר לא היה בליבי אלא תקרובת עכו"ם ויין שנתנסך לע"ז הרי זה מותר, ואם נדר סתם הרי זה איסור'. וכבר עמדו מקצת מפרשי הרמב"ם דצ"ע במש"כ 'ופירושן יש בו להקל ולהחמיר', הא מאחר שכבר כתב דסתם נדרים להחמיר, אמאי הוצרך להוסיף שפירושן יש בו להקל ולהחמיר, והא ל'פירושן' אנו צריכים רק בשביל להקל, אבל להחמיר אין צריך לפירושן, דכן הוא בסתמא דסתם נדרים להחמיר.

ואולי יש לומר דלדעת הרמב"ם חלוק גוונא דהנודר אמר דכוונתו היתה שיחול מה שמורה משמעות לשונו [ע"ד שביארנו בדברי התוס'], דבזה אינו יכול לשוב ולפרש לאחר מכן לקולא, דכיון דאמרינן סתם נדרים להחמיר ומספק פסקינן דלשון זה הוא לשון של נדר, ממילא הוי נדר גמור וכמש"כ לעיל דלפי"ז אף ילקה על הנדר. אבל בנודר בסתמא ולא הוסיף דכוונתו שיחול כפי שמורה משמעות לשונו, א"כ כד אתינא לדון אם לפרש דבריו לאיסור או להיתר, בכה"ג יכול הנודר לפרש אח"כ את דבריו בין להקל ובין להחמיר. ונמצא דבכלל דברי הרמב"ם נכללים ב' הלכות חלוקות, חדא, 'סתם נדרים להחמיר' והיינו בגוונא שאמר הנודר שכוונתו שיחול כפי שמורה משמעות לשונו, ובכה"ג לא מהני דיפרש אח"כ לכוונתו